

Nr ewid. 50/2012/P11073/KNO
KNO-4101-03-00/2011

Informacja o wynikach kontroli

ORGANIZACJA I FINANSOWANIE KSZTAŁCENIA I DOSKONALENIA ZAWODOWEGO NAUCZYCIELI

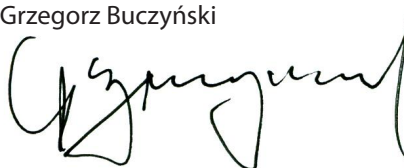
MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

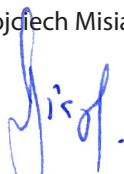
WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Departamentu
Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego:
Grzegorz Buczyński

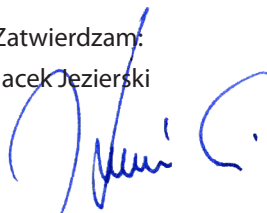

Akceptuję:
Wojciech Misiąg

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:
Jacek Jezierski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli
dnia 14 września 2012

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

1. WPROWADZENIE	4
1.1. Temat kontroli	4
1.2. Cel i zakres kontroli	4
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI	5
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	5
2.2. Wnioski	8
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	10
3.1. Kształcenie nauczycieli w szkołach wyższych	10
3.2. Organizacja i efekty doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzonego przez wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli.....	15
3.3. Organizacja i efekty doskonalenia zawodowego nauczycieli w szkołach publicznych	19
3.4. Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej i organy prowadzące szkoły.....	27
3.4.1. Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej.....	27
3.4.2. Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez organy prowadzące szkoły	31
3.5. Prowadzenie przez organy prowadzące szkoły oraz szkoły publiczne systemu informacji oświatowej (SIO) w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli.....	38
4. INFORMACJE DODATKOWE O PRZEPROWADZONEJ KONTROLI	41
5. ZAŁĄCZNIKI	42
1. Charakterystyka uwarunkowań prawnych oraz organizacyjno-ekonomicznych.	
2. Wykaz najważniejszych aktów normatywnych dotyczących skontrolowanej działalności.	
3. Wykaz skontrolowanych jednostek i osób kierujących tymi jednostkami oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły kontrole.	
4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.	

1.1 Temat kontroli

Kontrola planowa pn. *Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli* (nr P/11/073) została podjęta z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli. Kontrolą objęto lata szkolne 2009/2010 i 2010/2011. Sugestię w sprawie przeprowadzenia kontroli przekazała do NIK Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

1.2 Cel i zakres kontroli

Celem kontroli była ocena organizacji i efektów kształcenia oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli, a także prawidłowości wykorzystania środków publicznych na powyższe zadania.

Ocena dotyczyła w szczególności:

- 1) kształcenia w szkołach wyższych na kierunkach ze specjalizacją nauczycielską oraz na studiach podyplomowych,
- 2) doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzonego przez wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli,
- 3) dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej oraz przez organy prowadzące szkoły.

Kontrolę przeprowadzono w 62 jednostkach¹, w tym:

- 1) w Ministerstwie Edukacji Narodowej (MEN) i w siedmiu publicznych szkołach wyższych – na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (ustawa o NIK)², z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, tj. legalności, gospodarności, celowości i rzetelności,
- 2) w ośmiu publicznych placówkach doskonalenia nauczycieli prowadzonych przez samorządy województw (placówki doskonalenia nauczycieli), 23 jednostkach samorządu terytorialnego – organach prowadzących szkoły (w tym: siedmiu starostwach, 11 urzędach miast, dwóch urzędach miasta i gminy oraz trzech urzędach gmin) oraz w 23 szkołach publicznych (14 zespołach szkół, czterech szkołach podstawowych, dwóch gimnazjach i trzech liceach ogólnokształcących) na terenie siedmiu województw (mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego) – na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, tj. legalności, gospodarności i rzetelności.

¹ W tym w pięciu jednostkach w ramach kontroli doraźnych (rozpoznawczych), poprzedzających kontrole planową. Wykaz skontrolowanych jednostek stanowi załącznik nr 3 do niniejszej *Informacji*.

² Dz. U. z 2012 r. poz. 82

2.1 Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli oceniła negatywnie realizację zadań przez skontrolowane organy prowadzące szkoły oraz wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli i szkoły publiczne w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli, a także przez szkoły wyższe w zakresie kształcenia nauczycieli. System kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli nie zapewnia dostatecznego wsparcia dla szkół i nauczycieli.

Pomimo zapewnienia środków finansowych na doskonalenie zawodowe nauczycieli, pochodzących zarówno z wyodrębnienia na ten cel kwot w budżecie państwa³, jak i ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki*⁴, znaczna część nauczycieli nie uczestniczyła w skontrolowanym okresie w żadnej z form doskonalenia zawodowego.

Skontrolowane organy prowadzące szkoły nie analizowały potrzeb w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz nie opracowywały planów doskonalenia zawodowego.

Skontrolowane publiczne placówki doskonalenia nauczycieli nie realizowały znacznej części obowiązkowych zadań. Ponadto sieć publicznych placówek doskonalenia nauczycieli oraz liczba zatrudnionych w nich nauczycieli-doradców metodycznych była niewystarczająca, przez co nie wszyscy nauczyciele uzyskiwali pomoc metodyczną odpowiednią do bieżących potrzeb.

Dyrektorzy skontrolowanych szkół nie monitorowali i nie zapewniali nauczycielom wystarczającej pomocy w doskonaleniu zawodowym, a przez to w nabywaniu umiejętności rozwiązywania bieżących problemów wychowawczych i dydaktycznych. Nie były w tym zakresie właściwie wykorzystywane instrumenty nadzoru pedagogicznego i oceny pracy nauczycieli. W efekcie jedna trzecia nauczycieli tych szkół nie uczestniczyła w skontrolowanym okresie w żadnej z zewnętrznych form doskonalenia zawodowego, co oznacza, że nie wypełniali oni obowiązku podnoszenia kompetencji ogólnych i zawodowych, wynikającego z art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela⁵. Szkoły te, w okresie wdrażania nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego, pozbawione były właściwego wsparcia w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych oraz w podnoszeniu jakości i efektów kształcenia.

³ Wykorzystanie w skali kraju środków finansowych na doskonalenie zawodowe nauczycieli, o których mowa w art. 70a ust. 3 i 4 ustawy Karta Nauczyciela, kształtowało się następująco: w budżecie Ministra Edukacji Narodowej w latach 2009-2011 powinny zostać wyodrębnione środki w wysokości odpowiednio 11.071 tys. zł, 11.701 tys. zł i 12.520 tys. zł, zostały wyodrębnione środki w wysokości: 6.890 tys. zł, 10.457 tys. zł i 51 tys. zł, a wydatkowane zostały w wysokości – 1.755 tys. zł, 363 tys. zł i 00 tys. zł, tj. 26%, 3% i 00% środków wyodrębnionych; w budżetach wojewodów w latach 2009-2011 powinny zostać wyodrębnione środki łącznie w wysokości odpowiednio 11.071 tys. zł, 11.701 tys. zł i 12.520 tys. zł, zostały wyodrębnione środki w wysokości: 4.164 tys. zł, 6.038 tys. zł i 5.764 tys. zł, a wydatkowane zostały w wysokości – 3.373 tys. zł, 4.732 tys. zł i 5.093 tys. zł, tj. 81%, 78% i 88% środków wyodrębnionych; w organach prowadzących szkoły w 2011 r. powinny być wyodrębnione (szacunkowo) środki w wysokości 259 mln zł i 298 mln zł. w 2012 zł. Szerzej na ten temat w pkt 3.4.1. *Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej oraz 3.4.2. Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez organy prowadzące szkoły.*

⁴ W ramach Priorytetu III *Wysoka jakość systemu oświaty*, Działania 3.3 *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałania 3.3.1 i Poddziałania 3.3.2 *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli* przewidziano w perspektywie finansowej 2007–2013 wydatkowanie kwoty o równowartości 234,3 mln euro oraz w Priorytecie IX *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach*, Działania 9.4 *Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty* równowartość 96,9 mln euro.

⁵ Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, ze zm.

Niezadawalająca aktywność nauczycieli skontrolowanych szkół w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego była w znacznym stopniu spowodowana osiągnięciem przez nich wysokich stopni awansu zawodowego. Wystąpiły też liczne przypadki niewykorzystywania przez dyrektorów szkół kwalifikacji nauczycieli nabywanych w wyniku kształcenia i doskonalenia zawodowego w bieżącej pracy w szkołach.

W skontrolowanych szkołach wyższych nie w pełni realizowano programy studiów oraz nie prowadzono w wymaganym zakresie praktyk pedagogicznych. W opinii prawie połowy studentów ostatniego roku studiów specjalizacji nauczycielskiej zajęcia psychologiczno-pedagogiczne nie przygotowały ich do rozwiązywania problemów wychowawczych w szkole.

Stwierdzone nieprawidłowości w działalności organów prowadzących szkoły polegały m.in. na:

- 1) braku rozpoznawania potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli we wszystkich skontrolowanych organach prowadzących szkoły,
- 2) nieprzestrzeganiu przez organy prowadzące szkoły przepisów prawa przy powierzaniu zadań nauczycielom-doradcom metodycznym oraz niewykonywaniu nadzoru nad realizacją zadań przez tych nauczycieli (przez siedem spośród ośmiu organów, na których terenie działania zatrudniano nauczycieli-doradców metodycznych, tj. 88%),
- 3) zaniżeniu przez 15 organów prowadzących szkoły (tj. 65%) środków finansowych podlegających wyodrębnieniu na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli (łącznie kwota zaniżonych środków wynosiła w skontrolowanym okresie 1.294 tys. zł, tj. 9% kwoty podlegającej wyodrębnieniu),
- 4) nieustaleniu przez siedem organów prowadzących szkoły (tj. 30%) corocznie maksymalnej kwoty dofinansowania opłat za doskonalenie zawodowe nauczycieli pobierane przez szkoły wyższe i placówki kształcenia nauczycieli lub podejmowaniu ustaleń w ww. zakresie bez porozumienia z dyrektorami szkół (przez cztery organy prowadzące, tj. 17%),
- 5) nieopracowaniu przez siedem organów prowadzących szkoły (tj. 30%) rocznych planów dofinansowania poszczególnych form doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz nieuwzględnieniu złożonych przez dyrektorów szkół wniosków o dofinansowanie określonych form doskonalenia zawodowego nauczycieli przy opracowaniu rocznych planów dofinansowania (przez cztery organy prowadzące, tj. 17%),
- 6) niezasięgnięciu przez siedem organów prowadzących szkoły (tj. 30%) opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli przed podziałem środków przeznaczonych na doskonalenie zawodowe nauczycieli. [str. 31-38]

Stwierdzone nieprawidłowości w działalności szkół publicznych polegały m.in. na:

- 1) nieustalaniu przez rady pedagogiczne 17 szkół (tj. 74%) zasad organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli,
- 2) nieopracowywaniu przez dyrektorów pięciu szkół (tj. 22%) wieloletnich planów doskonalenia zawodowego nauczycieli lub sporządzeniu tych planów w 16 szkołach (tj. 70%) bez uwzględnienia: potrzeb kadrowych szkoły, planu rozwoju zawodowego nauczycieli oraz wniosków nauczycieli o dofinansowanie określonych form doskonalenia zawodowego,
- 3) składaniu przez dyrektorów 13 szkół (tj. 57%) do organu prowadzącego szkoły nierzetelnych wniosków w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli,

- 4) nierzetelnym rozpoznaniu przez dyrektorów 21 szkół (tj. 91%) potrzeb w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli na tle zadań szkół, w wyniku czego 18% nauczycieli, którzy uzyskali określone kwalifikacje nie przydzielono odpowiadających im zajęć edukacyjnych,
- 5) wykorzystywaniu przez dyrektorów dwóch szkół (tj. 9%) środków ujętych w planach finansowych szkół, jako środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli, niezgodnie z przeznaczeniem. [str. 19-27]

Stwierdzone nieprawidłowości w działalności szkół wyższych polegały m.in. na:

- 1) niewyodrębnieniu w planie studiów przedmiotów kształcenia nauczycieli (w trzech szkołach wyższych, tj. 43%) oraz zaniżeniu wymiaru godzin kształcenia w grupie przedmiotów nauczycielskich i przedmiotów kierunkowych (w trzech szkołach wyższych, tj. 43%),
- 2) niezapewnieniu w wymaganym zakresie praktyk pedagogicznych (w jednej szkole wyższej, tj. 14%) oraz nadzoru nad ich przebiegiem (w trzech szkołach wyższych, tj. 43%),
- 3) nieprzestrzeganiu wymogu przygotowania studentów do nauczania dwóch przedmiotów na studiach pierwszego stopnia (w jednej szkole wyższej, tj. 14%). [str. 10-14]

W badaniu ankietowym, przeprowadzonym przez NIK w trakcie kontroli (próba 1.452 studentów ostatniego roku studiów specjalizacji nauczycielskiej) – 44% studentów stwierdziło, że realizowane w toku studiów kształcenie psychologiczno-pedagogiczne nie przygotowuje ich do rozwiązywania problemów wychowawczych w szkole. Ponadto 41% ankietowanych studentów postulowało zwiększenie wymiaru godzin zajęć praktycznych (przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby godzin zajęć teoretycznych) oraz praktyk pedagogicznych – w celu odpowiedniego do potrzeb przygotowania ich do pracy w szkole. [str. 13]

Stwierdzone nieprawidłowości w działalności placówek doskonalenia zawodowego nauczycieli polegały m.in. na:

- 1) niepełnej realizacji obowiązkowych zadań określonych w § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli⁶ (przez siedem placówek, tj. 88%),
- 2) braku skutecznego nadzoru pedagogicznego dyrektorów placówek doskonalenia zawodowego nauczycieli nad realizacją zadań przez nauczycieli-doradców metodycznych (w czterech placówkach, tj. 50%),
- 3) nierzetelnym opracowywaniu planów pracy oraz sprawozdań z realizacji zadań (przez cztery placówki, tj. 50%),
- 4) nieprowadzeniu jednolitego rejestru świadectw kursów kwalifikacyjnych (w jednej placówce, tj. 13%) oraz niewywiązywaniu się z obowiązku wydawania uczestnikom szkoleń zaświadczeń o ich ukończeniu i nieprowadzeniu rejestru takich zaświadczeń (przez jedną placówkę, tj. 13%). [str. 15-19]

Stwierdzono również, że oferta edukacyjna skontrolowanych publicznych placówek doskonalenia nauczycieli nie odpowiadała aktualnym potrzebom, ponieważ nie była ukierunkowana na kompleksowe doskonalenie szkoły, lecz na udział nauczycieli w wybranych formach i tematach doskonalenia.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Ministra Edukacji Narodowej w zakresie finansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, pomimo stwierdzenia nieprawidłowości. Minister Edukacji Narodowej zapewnił nauczycielom możliwość

⁶ Dz. U. Nr 200, poz. 1573, ze zm.

nieodpłatnego doskonalenia zawodowego ze środków budżetu państwa w ramach części 30 – Oświata i wychowanie oraz poprzez projekty realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a także dokonał diagnozy funkcjonowania systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli⁷.

Stwierdzone nieprawidłowości w działalności Ministra Edukacji Narodowej polegały m.in. na:

- 1) zaniżeniu w planach finansowych Ministerstwa wysokości środków podlegających wyodrębnieniu w budżecie państwa w części 30 - *Oświata i wychowanie* na realizację ogólnokrajowych zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli (w latach 2009–2011 łącznie o kwotę 17.894 tys. zł tj. 51% kwoty podlegającej wyodrębnieniu)⁸ oraz na doskonalenie zawodowe nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez MEN (w latach 2009–2011 łącznie o kwotę 14 tys. zł, tj. 10% kwoty podlegającej wyodrębnieniu),
- 2) nieustaleniu rocznych planów dofinansowania poszczególnych form doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez MEN. [str. 27-30]

2.2 Wnioski

W celu wyeliminowania stwierdzonych nieprawidłowości Minister Edukacji Narodowej powinien opracować system kształcenia i doskonalenia nauczycieli odpowiadający współczesnym i przyszłym potrzebom szkoły.

Minister Edukacji Narodowej powinien także podjąć działania legislacyjne dotyczące:

- 1) rozważenia wprowadzenia w art. 70a ust. 3 i 4 ustawy Karta Nauczyciela elastycznego mechanizmu wyodrębniania środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli, uzależnionego od zakresu i form tego doskonalenia w danym roku budżetowym,
- 2) wprowadzenia skutecznych mechanizmów motywowania nauczycieli i egzekwowania od dyrektorów szkół i nauczycieli realizacji procesu ich rozwoju zawodowego, m.in. poprzez kształcenie i doskonalenie zawodowe,
- 3) sformułowania wykazu zadań obowiązkowych publicznych placówek doskonalenia zawodowego nauczycieli w taki sposób, aby stanowiły one atrakcyjną ofertę szkoleniową dla nauczycieli,
- 4) modyfikacji systemu informacji oświatowej (SIO) w celu umożliwienia organom prowadzącym szkoły uzyskiwania informacji dotyczącej m.in. potrzeb w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Rektorzy szkół wyższych, w których prowadzone są studia przygotowujące do zawodu nauczyciela, powinni zapewnić pełną realizację programów nauczania oraz zwrócić większą uwagę na praktyczne umiejętności niezbędne w pracy nauczyciela.

Dyrektorzy publicznych placówek doskonalenia nauczycieli powinni zapewnić pełną realizację obowiązkowych zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz zaproponować szkołom kompleksowe wsparcie dostosowane do ich potrzeb obejmujących podnoszenie jakości i efektów kształcenia.

⁷ Raport pn. *Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół, ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego. Koncepcja systemu wsparcia. Warszawa, kwiecień 2010 r.* opracowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

⁸ Dane dotyczące kwot wyodrębnionych przez MEN na doskonalenie zawodowe nauczycieli w 2011 r. ustalono w wyniku kontroli wykonania budżetu państwa w części 30 - *Oświata i wychowanie* w 2011 r. (nr P/12/062), przeprowadzonej przez NIK w pierwszym kwartale 2012 r.

Prezydenci, burmistrzowie i wójtowie (organy prowadzące szkoły) powinni:

- 1) rozpoznawać potrzeby w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli w prowadzonych szkołach i placówkach,
- 2) zapewnić przestrzeganie obowiązujących zasad planowania i finansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Dyrektorzy szkół publicznych powinni zarządzać rozwojem zawodowym nauczycieli, ukierunkowując go na pełną realizację podstaw programowych nauczania oraz potrzeb szkoły, m.in. poprzez udział w odpowiednich formach i zakresie ich kształcenia i doskonalenia zawodowego. W działaniach tych powinny być wykorzystywane m.in. takie instrumenty zarządzania szkołą, jak nadzór pedagogiczny i ocena pracy nauczycieli.

W wyniku kontroli w wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do kierowników wszystkich skontrolowanych jednostek sformułowano ogółem 213 wniosków. Z udzielonych odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne wynika, że do dnia 6 września 2012 r. zostało zrealizowanych 154 wniosków, nie zrealizowano 12 wniosków, a w trakcie realizacji było 47 wniosków.

3 WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

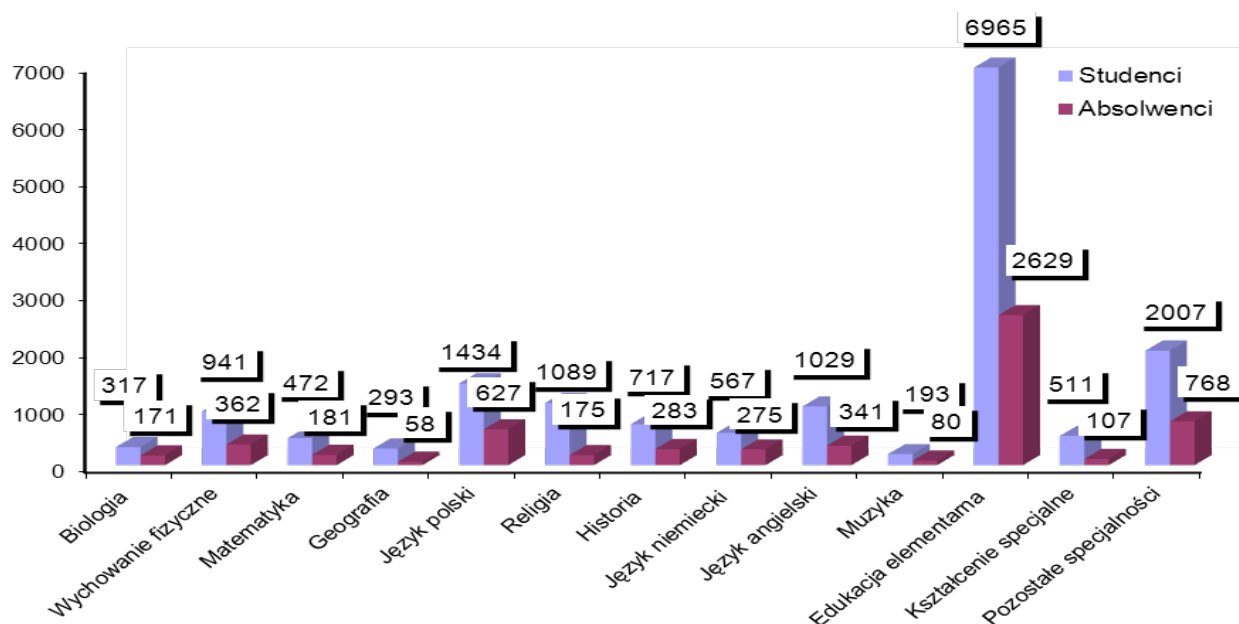
3.1 Kształcenie nauczycieli w szkołach wyższych

1. Kształcenie nauczycieli w skontrolowanych szkołach wyższych prowadzono w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych (we wszystkich skontrolowanych siedmiu uczelniach) oraz studiów podyplomowych (w pięciu uczelniach, tj. 71%).

2. W skontrolowanych szkołach wyższych w roku akademickim 2010/2011 w specjalizacji nauczycielskiej na studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz na jednolitych studiach magisterskich studiowało łącznie 16.576 osób. Dyplom ukończenia studiów na poszczególnych poziomach studiów uzyskało łącznie 6.015 osób, w tym 1.813 osób na studiach niestacjonarnych⁹.

Liczbę studentów i absolwentów specjalizacji nauczycielskiej skontrolowanych szkół wyższych w roku akademickim 2010/2011, według przedmiotów nauczania, przedstawia wykres 1.

Wykres nr 1

Źródło: wyniki kontroli NIK w szkołach wyższych.

3. W roku akademickim 2010/2011 w skontrolowanych pięciu szkołach wyższych (tj. 71%) prowadzone były studia podyplomowe przygotowujące do zawodu nauczyciela (łącznie 50 studiów dla 3.351 osób) oraz w trzech uczelniach (tj. 43%) studia podyplomowe o charakterze doskonalącym (łącznie 11 studiów dla 454 osób).

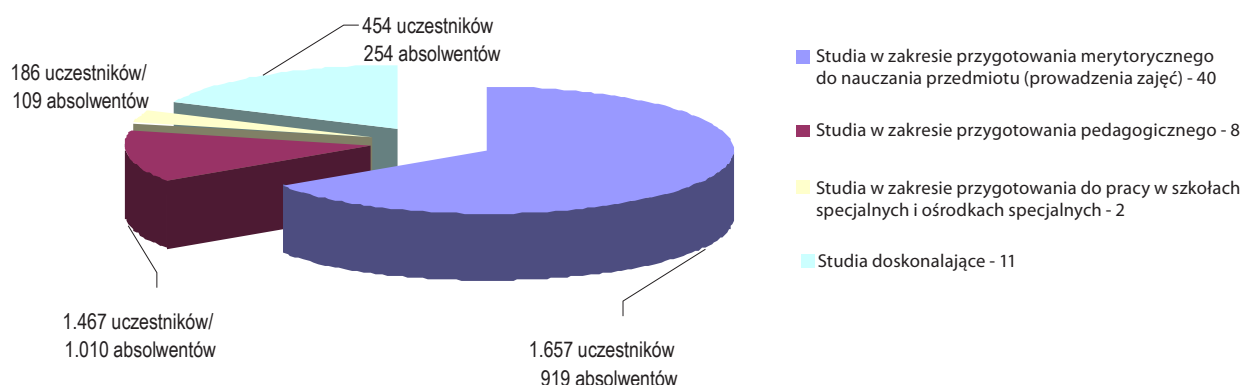
Studia podyplomowe zorganizowane przez uczelnie były odpłatne dla studentów, za wyjątkiem studiów przygotowujących do zawodu nauczyciela przedmiotów zawodowych prowadzonych przez Uniwersytet w Białymstoku w partnerstwie z Uniwersytetem Szczecińskim¹⁰, które ukończyło 879 osób.

Rodzaje studiów podyplomowych prowadzonych przez skontrolowane szkoły wyższe oraz liczbę słuchaczy i absolwentów tych studiów w roku akademickim 2010/2011 przedstawia wykres 2.

⁹ W skontrolowanych szkołach wyższych w roku akademickim 2010/2011 osoby studiujące specjalizacje nauczycielskie stanowiły łącznie 26% studentów na kierunkach, w ramach których prowadzono te specjalizacje (ogółem 57.211 osób), oraz 34% absolwentów, którzy uzyskali dyplom ukończenia studiów na tych kierunkach (ogółem 15.340 osób).

¹⁰ W ramach Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki*.

Wykres nr 2

Źródło: wyniki kontroli NIK w szkołach wyższych (z wyłączeniem PWSZ we Wrocławku i w Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym Siedlcach).

Objęte kontrolą NIK 13 studiów podyplomowych przygotowujących do zawodu nauczyciela i cztery studia podyplomowe o charakterze doskonalącym zorganizowano zgodnie z obowiązującymi standardami kształcenia nauczycieli.

4. W pięciu skontrolowanych szkołach wyższych (71%) nie przestrzegano przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym¹¹ i rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli¹² oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki¹³.

- W Uniwersytecie w Białymstoku i w Uniwersytecie Gdańskim w specjalnościach nauczycielskich na kierunku Pedagogika nie wyodrębniano przedmiotów kształcenia nauczycielskiego, łącząc je, pomimo odrębnych treści nauczania, z przedmiotami kształcenia kierunkowego.
- W Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach ma kierunku biologia w specjalności nauczycielskiej Biologia z przyrodą zaniżono o 115 godzin (tj. 29%) zajęcia w z przedmiotów dodatkowej specjalności nauczycielskiej.
- W Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu nie zachowano wymogu przygotowania do nauczania dwóch przedmiotów na studiach pierwszego stopnia w specjalizacji nauczycielskiej, wynikającego z art. 8 ust. 5 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, na kierunkach Filologia polska, Edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych i Edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej. W roku akademickim 2010/2011 na ww. kierunkach studiów pierwszego stopnia prowadzono kształcenie bez dodatkowej specjalności dla łącznie 434 studentów, tj. 10% z ogółem 4.351 osób objętych przygotowaniem do zawodu nauczyciela, w tym 116 osób, które uzyskały dyplom w roku akademickim 2010/2011. Ponadto w suplementach do dyplomów ukończenia studiów drugiego stopnia wydanych 43 absolwentom kierunków Edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej i Edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych (z roku akademickiego 2010/2011) dokonano nieuprawnionych wpisów stwierdzających posiadanie kwalifikacji do pracy w szkole w oparciu o osiągnięcia ze studiów pierwszego stopnia, wykazane w suplementach do ich dyplomów studiów pierwszego stopnia. Osoby te uzyskały możliwość pracy w szkołach ponadgimnazjalnych i zakładzie kształcenia nauczycieli, podczas gdy faktyczne kwalifikacje uprawniają je do pracy co najwyżej w szkole zasadniczej¹⁴.

¹¹ Dz. U. Nr 164, poz. 1365, ze zm.

¹² Dz. U. Nr 207, poz. 2110

¹³ Dz. U. Nr 164, poz. 1166, ze zm.

¹⁴ Zgodnie z § 2 ust. 1 i § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli nie mających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz. 400).

5. W dwóch szkołach wyższych (29%), tj. w Uniwersytecie Gdańskim i w Uniwersytecie Szczecińskim liczba godzin zajęć w grupie przedmiotów podstawowych i kierunkowych na kierunkach studiów, w ramach których realizowano specjalizację nauczycielską, była niższa od liczby godzin zajęć na tych samych kierunkach studiów bez prowadzonej specjalności nauczycielskiej (przy zachowaniu minimalnej liczby godzin na kierunku, określonej w rozporządzeniu w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia).

- W Uniwersytecie Gdańskim zmniejszenie liczby godzin kształcenia kierunkowego, w związku z prowadzeniem kształcenia nauczycielskiego, wynosiło: na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku: Biologia – 25 godzin, Chemia od 766 do 805 godzin (w zależności od specjalności), Filologia polska – 550 godzin, Filologia germańska – 565 godzin, Filologia romańska – 590 godzin, Filologia angielska – 580 godzin, Filologia rosyjska – 385 godzin, Pedagogika w specjalnościach Wczesna edukacja z logopedią oraz Edukacja niepełnosprawnych intelektualnie z terapią indywidualną – w porównaniu do specjalności Pedagogika opiekuńczo-wychowawcza – 275 i 430 godzin; na studiach niestacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku Filologia polska – 430 godzin; na studia stacjonarnych drugiego stopnia na kierunku Matematyka – 255 godzin.
- W Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku biologia w specjalizacji nauczycielskiej biologia z przyrodą absolwentom w roku akademickim 2009/2010 zaniżono: o 115 godzin zajęcia w grupie przedmiotów z zakresu dodatkowej specjalności nauczycielskiej (realizując 285 godzin zamiast co najmniej 400 godzin, co było niezgodne z wymaganiami określonymi w cz. IV lit. b załącznika do rozporządzenia w sprawie standardów kształcenia nauczycieli) oraz o 15 godzin zajęcia z przedmiotu psychologia w grupie przedmiotów kształcenia nauczycielskiego (realizując je w wymiarze 45 godzin, zamiast co najmniej 60 godzin, co było niezgodne z cz. IV. Lit. c pkt 1 załącznika do ww. rozporządzenia). Na niestacjonarnych jednolitych studiach magisterskich na kierunku filologia polska w specjalizacji nauczycielskiej absolwentom w roku akademickim 2009/2010 zaniżono o 12 godzin zajęcia z zakresu dydaktyki przedmiotowej w grupie przedmiotów kształcenia nauczycielskiego (realizując je w wymiarze 108 godzin, zamiast co najmniej 120 godzin, co było niezgodne z wymaganiami określonymi w cz. IV lit. b pkt 3 załącznika do ww. rozporządzenia).
- W Uniwersytecie Szczecińskim w czterech z 20 prowadzonych specjalności nauczycielskich (Edukacja elementarna i integracyjna, Pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna, Wychowanie fizyczne z gimnastyką korekcyjną, Teologia) zaniżano minimalną liczbę godzin zajęć określonych w standardach kształcenia, co dotyczyło łącznie 317 absolwentów (39%) tych specjalności spośród ogółem 805 w roku akademickim 2010/2011. Ponadto nie wyodrębniano w planach i programach powyższych studiów przedmiotów kształcenia nauczycielskiego, łącząc je, pomimo odrębnych treści nauczania, z przedmiotami kształcenia kierunkowego. Również w Uniwersytecie w Białymstoku i w Uniwersytecie Gdańskim w specjalnościach nauczycielskich na kierunku Pedagogika nie wyodrębniano przedmiotów kształcenia nauczycielskiego łącząc je z przedmiotami kształcenia kierunkowego. Powyższe postępowanie było niezgodne z załącznikiem do rozporządzenia w sprawie standardów kształcenia nauczycieli oraz odpowiednimi dla danego kierunku załącznikami do rozporządzenia w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia, w których to aktach prawnych określono odrębne treści kształcenia nauczycielskiego i kierunkowego wraz z przyporządkowaną liczbą godzin.

6. W jednej szkole wyższej (tj. 14%) nie zapewniono w wymaganym zakresie praktyk pedagogicznych, a w trzech szkołach wyższych nadzoru nad ich przebiegiem.

Na przykład:

- w Uniwersytecie Gdańskim nie zapewniono czterem absolwentom z roku akademickiego 2010/2011 (8% badanej grupy) praktyk pedagogicznych w różnych typach szkół, odpowiednio do uzyskiwanych kwalifikacji nauczycielskich. W trakcie studiów odbyli oni praktykę wyłącznie w liceum ogólnokształcącym, podczas gdy uzyskali przygotowanie do nauczania także w szkołach podstawowych, zawodowych i gimnazjach;
- w Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku Biologia w specjalizacji nauczycielskiej Biologia z przyrodą w roku akademickim 2009/2010 zaniżono o 20 godzin praktyki pedagogiczne, prowadząc je w wymiarze 160 godzin zamiast co najmniej 180 godz., co było niezgodne z wymaganiami określonymi w cz. IV lit. D załącznika do rozporządzenia w sprawie standardów kształcenia nauczycieli;

- w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku nie zapewniono właściwego nadzoru nad przebiegiem praktyk pedagogicznych, w szczególności nie wywiązywano się z obowiązku utrzymywania systematycznego kontaktu ze szkołami i placówkami, w których studenci odbywali praktyki, co było niezgodne z wymaganiami określonymi w cz. X załącznika do rozporządzenia w sprawie standardów kształcenia nauczycieli.

7. W trakcie kontroli NIK przeprowadziła badania ankietowe wśród studentów ostatniego roku studiów specjalizacji nauczycielskiej w skontrolowanych szkołach wyższych¹⁵.

Większość badanych (83%) stwierdziła, że realizowane w trakcie studiów przedmioty kształcenia (kierunkowego i nauczycielskiego) dały im właściwe przygotowanie teoretyczne do prowadzenia zajęć edukacyjnych w szkole w wybranej specjalności nauczycielskiej (przeciwnego zdania było 18% studentów studiów stacjonarnych i 16% studentów studiów niestacjonarnych).

Na pytanie, czy kształcenie psychologiczno-pedagogiczne realizowane w toku studiów daje właściwe przygotowanie do rozwiązywania problemów wychowawczych w pracy z uczniami, przecząco odpowiedziało 44% osób (44% słuchaczy studiów stacjonarnych i 43% słuchaczy studiów niestacjonarnych).

W opinii 87% studentów realizowane w trakcie studiów praktyki pedagogiczne dają właściwe przygotowanie do podjęcia obowiązków nauczyciela (przeciwnego zdania było 14% studentów studiów stacjonarnych i 13% studiów niestacjonarnych).

Propozycje ankietowanych studentów dotyczące zmian w procesie przygotowania do zawodu nauczyciela dotyczyły:

- 1) zwiększenia liczby godzin zajęć praktycznych i praktyk pedagogicznych (przy zmniejszeniu zajęć teoretycznych) celem pełniejszego przygotowania do pracy w szkole (596 wskazań),
- 2) rozszerzenia wymiaru kształcenia pedagogiczno-psychologicznego, w tym zwiększenia liczby godzin praktycznych (warsztatowych) przygotowujących do pracy wychowawczej w szkole, m.in. z ukierunkowaniem na nawiązywanie kontaktów, reagowanie na sytuacje trudne oraz rozwiązywanie konfliktów (179 wskazań),
- 3) zwiększenia liczby godzin zajęć kierunkowych z emisji głosu i metodyki przedmiotu (45 wskazań).

Spośród osób ankietowanych po ukończeniu studiów nie zamierza pracować w szkole 17% studentów studiów stacjonarnych i 6% studentów studiów niestacjonarnych. Ankietowani najczęściej argumentowali swoje nastawienie: zbyt niskimi zarobkami w stosunku do wykonywanej pracy i niskim prestiżem, innymi planami zawodowymi lub brakiem predyspozycji do pracy w szkole oraz brakiem miejsc pracy w szkole.

8. Należy nadmienić, że w wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2010 r. pn. *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych*¹⁶, m.in. w zakresie kształcenia w szkołach wyższych przygotowującego do zawodu nauczyciela wychowania fizycznego, w skontrolowanych dziewięciu publicznych szkołach wyższych stwierdzono istotne nieprawidłowości, polegające m.in. na:

- 1) zaniżaniu wymagań przy rekrutacji kandydatów na studia niestacjonarne i studia podyplomowe na kierunku *Wychowanie fizyczne* (w siedmiu uczelniach, tj. 78%),

¹⁵ Kwestionariusz ankiety wypełniło 1.452 studentów ostatniego roku studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz studentów jednolitych studiów magisterskich. Spośród badanej grupy 1.057 osób (73%) studiowało na studiach stacjonarnych i 395 na studiach niestacjonarnych.

¹⁶ *Informacja o wynikach kontroli wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych* (nr ewid. 40/2010/P/09/069/KNO).

- 2) nieuwzględnianiu w programach kształcenia na kierunku wychowanie fizyczne, przygotowania do prowadzenia zajęć w klasach I-III szkoły podstawowej (we wszystkich uczelniach) oraz do prowadzenia drugiego przedmiotu lub rodzaju zajęć (w pięciu uczelniach, tj. 56%),
- 3) niezrealizowaniu przedmiotu pn. *emisja głosu* oraz zaniżaniu wymiaru godzin przedmiotów określonych w standardach kształcenia nauczycieli (w pięciu uczelniach, tj. 56%),
- 4) nieuwzględnianiu w programach praktyk pedagogicznych treści dotyczących prowadzenia zajęć w klasach I-III szkoły podstawowej oraz niezapewnienie nadzoru nad realizacją tych praktyk (we wszystkich skontrolowanych uczelniach).

W wystąpieniach pokontrolnych, skierowanych do rektorów skontrolowanych szkół wyższych, Najwyższa Izba Kontroli wniosła m.in. o:

- 1) **przestrzeganie w kształceniu w zakresie specjalizacji nauczycielskiej realizacji wymiaru godzin zajęć określonych w standardach kształcenia nauczycieli,**
- 2) **zapewnienie studentom studiów pierwszego stopnia objętych przygotowaniem do zawodu nauczyciela, rozpoczynającym studia w roku akademickim 2011/2012 (i wcześniej), kształcenia w zakresie dwóch specjalności¹⁷,**
- 3) **wykazywanie w suplementach do dyplomów studiów wyższych kwalifikacji zawodowych wynikających z osiągnięć na poziomie studiów, których ukończenie potwierdza wystawiony dyplom,**
- 4) **zapewnienie realizacji praktyk pedagogicznych na studiach w specjalizacji nauczycielskiej, zgodnie z wymogami.**

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne rektorzy szkół wyższych poinformowali NIK o podjętych działaniach, dotyczących m.in.:

- 1) **opracowania nowych programów kształcenia spełniających wymogi Krajowych Ram Kwalifikacji, w których uwzględnione zostaną wnioski i uwagi wynikające z kontroli (Uniwersytet Szczeciński),**
- 2) **zapewnienia studentom studiów pierwszego stopnia kształcenia w zakresie dwóch specjalności oraz wykazywania w suplementach do dyplomów studiów wyłącznie kwalifikacji zawodowych wynikających z osiągnięć na poziomie studiów, których ukończenie potwierdza wystawiany dyplom (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu),**
- 3) **wprowadzenia skutecznego nadzoru nad realizacją praktyk pedagogicznych poprzez włączenie tych działań do treści nowelizowanego regulaminu studiów oraz rozważenia powołania pełnomocnika rektora ds. kształcenia nauczycieli (Uniwersytet Gdański).**

¹⁷ Zgodnie z art. 8 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym.

3.2 Organizacja i efekty doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzonego przez wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli

1. W skontrolowanych ośmiu placówkach doskonalenia nauczycieli zatrudniano, w roku szkolnym 2010/2011, 615 osób, w tym: 267 nauczycieli-konsultantów (43%), 12 nauczycieli-doradców metodycznych (2%), 30 nauczycieli-bibliotekarzy (5%), czterech specjalistów nie będących nauczycielami (1%) oraz 302 pracowników ekonomicznych, inżynieryjno-technicznych, administracji i obsługi (łącznie 49%).

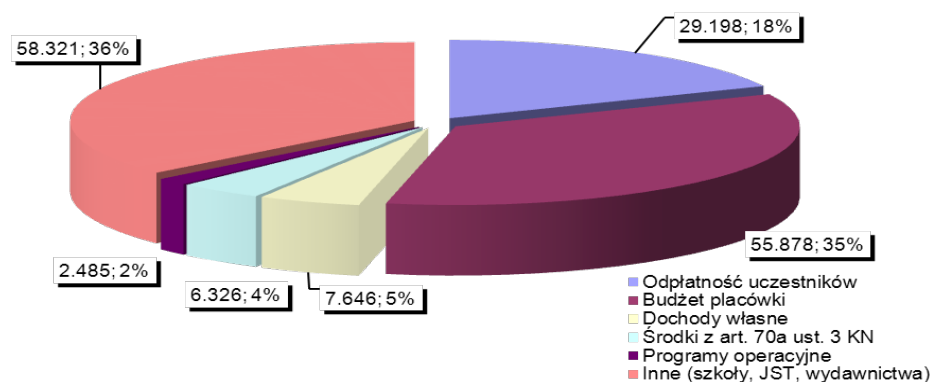
Osoby zatrudnione na stanowiskach nauczycieli-konsultantów i nauczycieli-doradców metodycznych posiadały wymagane kwalifikacje określone w § 10 ust. 2 i § 23 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli¹⁸.

Wszystkie skontrolowane placówki doskonalenia nauczycieli posiadały akredytację, co powinno stanowić potwierdzenie wysokiej jakości prowadzonych form doskonalenia nauczycieli.

2. W 2010 r. skontrolowane placówki doskonalenia nauczycieli przeprowadziły łącznie 5.985 form doskonalenia zawodowego, w których uczestniczyło łącznie 159.854 nauczycieli. Wśród form doskonalenia zawodowego nauczycieli przeważały warsztaty – 2.365 (45.679 uczestników) i posiedzenia szkoleniowe i informacyjne rad pedagogicznych – 1.630 (39.900 uczestników) oraz konferencje – 866 (46.699 osób), kursy – 721 (18.405 osób) i seminaria – 315 (8.096 osób). W ww. okresie 63.524 nauczycieli (40%) objęto doskonaleniem zawodowym ze środków w dyspozycji placówek doskonalenia nauczycieli (głównie w formie konferencji i seminariów) oraz 84.838 nauczycieli (53%) ze środków organów prowadzących szkoły i szkół (głównie w formie posiedzeń szkoleniowych rad pedagogicznych).

Źródła finansowania udziału nauczycieli w formach doskonalenia przeprowadzonych w 2010 r. przez skontrolowane placówki doskonalenia nauczycieli przedstawia wykres 3.

Wykres nr 3

Źródło: wyniki kontroli NIK w placówkach doskonalenia nauczycieli.

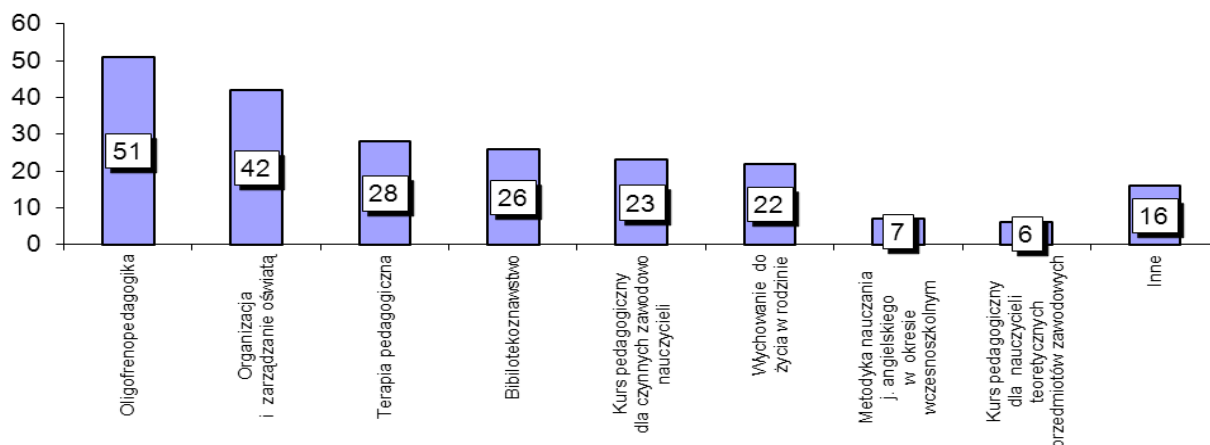
3. Skontrolowane placówki doskonalenia nauczycieli zorganizowały w latach 2009–2011 (do 30 września) łącznie 221 kursów kwalifikacyjnych, które ukończyło 5.379 nauczycieli. Placówki posiadały wymagane zgody właściwych terytorialnie kuratorów oświaty na organizację kursów kwalifikacyjnych.

¹⁸ Dz. U. Nr 200, poz. 1537, ze zm.

Tematy kursów kwalifikacyjnych dla nauczycieli zorganizowanych przez skontrolowane publiczne placówki doskonalenia nauczycieli przedstawia wykres 4.

Wykres nr 4

Źródło: wyniki kontroli NIK w publicznych placówkach doskonalenia nauczycieli.

W Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie stwierdzono niezachowanie (w pięciu spośród siedmiu kursów kwalifikacyjnych objętych kontrolą w tej placówce) założonych warunków naboru uczestników. Na kursy kwalifikacyjne dla czynnych zawodowo nauczycieli przyjmowano osoby niebędące nauczycielami, w tym wykonujące pracę w szkole na zasadzie wolontariatu. Dotyczyło to 36 (30%) spośród ogółem 119 osób, które ukończyły powyższe pięć kursów¹⁹.

W ww. Centrum nie określono zasad organizacji, dokumentowania i nadzorowania praktyk pedagogicznych prowadzonych w szkołach i placówkach w ramach pedagogicznych kursów kwalifikacyjnych dla czynnych zawodowo nauczycieli, pozostawiając dyrektorom szkół i placówek oraz opiekunom praktyk dowolność w tym zakresie. Spowodowało to, że nie zapewniono uczestnikom kursów równomiernego – niezależnie od miejsca odbywania praktyk – przygotowania do roli zawodowej nauczyciela. Stwierdzono również prowadzenie przez poszczególne wydziały odrębnych rejestrów wydawanych świadectw ukończenia kursu kwalifikacyjnego, odpowiednio do swego rejonu działania. Przyjęty w Centrum sposób prowadzenia rejestrów częściowych był niezgodny z § 18 ust. 5 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, zobowiązującego placówkę doskonalenia nauczycieli do prowadzenia jednolitego rejestru wydanych świadectw kursów kwalifikacyjnych.

4. Siedem spośród ośmiu skontrolowanych placówek doskonalenia nauczycieli (88%) nie wywiązywało się w pełni z realizacji obowiązkowych zadań, określonych w § 15 ust. 1 pkt 1-5 i 9 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, tj.:

- 1) siedem placówek (88%), tj.: Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, Wojewódzki

¹⁹ W pozostałych placówkach doskonalenia nauczycieli w dziewięciu objętych kontrolą kursach kwalifikacyjnych stwierdzono przestrzeganie wymagań organizacyjnych, programowych i kadrowych określonych we wnioskach do właściwego kuratora oświaty o zgodę na ich prowadzenie.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach, nie opracowało priorytetów doskonalenia zawodowego nauczycieli w województwie,

- 2) sześć placówek (75%), tj. Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach, nie przygotowywało i nie realizowało programów doskonalenia zawodowego nauczycieli-doradców metodycznych,
  - 3) siedem placówek (88%), tj.: Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach, nie przygotowało i nie realizowało programów doskonalenia zawodowego dla pracowników organów prowadzących szkoły oraz pracowników kuratoriów oświaty w zakresie zarządzania oświatą,
  - 4) sześć placówek (75%), tj.: Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach, nie organizowało, mimo zgłoszonych potrzeb, doradztwa metodycznego dla nauczycieli, w tym dla nauczycieli przedmiotów zawodowych nauczanych w zawodach unikatowych i nauczycieli zatrudnionych w szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych i etnicznych. Placówki te nie współpracowały z organami prowadzącymi szkoły w zakresie zapewnienia doradztwa metodycznego dla nauczycieli.
5. Dyrektorzy czterech placówek doskonalenia nauczycieli (50%), tj.: Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Świętokrzyskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach i Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach, nie sprawowali nadzoru pedagogicznego nad wykonywaniem zadań przez nauczycieli-doradców metodycznych zatrudnionych w szkołach i placówkach, wynikającego z § 23 ust. 8 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli.

Na przykład:

- dyrektor Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie nie przeprowadził w roku szkolnym 2009/2010 zaplanowanej kontroli realizacji zadań przez nauczycieli-doradców metodycznych. W corocznych informacjach z zakresu sprawowanego nadzoru pedagogicznego nie odnoszono się do wyników nadzoru nad nauczycielami-doradcami metodycznymi. Brak odpowiedniego nadzoru pedagogicznego spowodował, że część doradców nie realizowała zadań wynikających m.in. z § 22 ust. 2 pkt 4 i ust. 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, tj. działań o charakterze innowacyjnym i zajęć otwartych (w objętych kontrolą trzech lat szkolnych działań o charakterze innowacyjnym nie wykazało odpowiednio 78%, 71% i 85% doradców, a w odniesieniu do lekcji otwartych: 32%, 23% i 56% doradców). W obowiązującym w ww. Centrum ramowym planie pracy doradcy określono m.in. obowiązek przeprowadzenia przez każdego doradcę od 5 do 8 lekcji otwartych rocznie. Do wykonywania czynności nadzoru pedagogicznego, takich jak obserwacja zajęć prowadzonych przez nauczyciela-doradcę metodycznego oraz sprawdzania dokumentacji pracy nauczyciela-doradcy metodycznego, byli włączani nauczyciele-konsultanci zatrudnieni w Centrum, co było niezgodne z przepisami § 23 ust. 8 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia

nauczycieli, wskazującego dyrektora placówki doskonalenia jako sprawującego nadzór pedagogiczny oraz zasadami określonymi w zarządzeniu nr 17 z dnia 18 maja 2010 r. dyrektora Centrum w sprawie zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego. W okresie objętym kontrola dyrektor Centrum i kierownik wydziału jedynie trzykrotnie obserwowali zajęcia prowadzone przez nauczycieli-doradców, podczas gdy konsultanci dokonali odpowiednio 19, 24 i 13 obserwacji zajęć. Nauczyciele-konsultanci prowadzili też samodzielnie czynności sprawdzania dokumentacji pracy odpowiednio wobec 39%, 49% i 48% współpracujących z Centrum nauczycieli-doradców metodycznych;

- w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach nie określono zasad nadzoru nad realizacją zadań nauczycieli-doradców. Czynności nadzoru pedagogicznego nad działalnością nauczycieli-doradców metodycznych, jak obserwacje prowadzonych zajęć i kontrolę dokumentacji wykonywali nauczyciele-konsultanci, a nie dyrektor Ośrodka, do czego zobowiązuje § 23 ust. 8 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli. Dyrektor Ośrodka obserwowała w latach 2009/2010 i 2010/2011 jedynie 10 spośród 29 zajęć prowadzonych przez doradców (pozostałe obserwowali konsultanci) oraz nie przeprowadziła przewidzianej w planie nadzoru na rok szkolny 2010/2011 kontroli dokumentacji pracy i frekwencji doradców na naradach i szkoleniach (kontrolę przeprowadził konsultant), a także nie zatwierdziła planów pracy doradców (w roku szkolnym 2009/2010) oraz sprawozdań doradców w latach szkolnych 2009/2010 i 2010/2011. Brak nadzoru spowodował, m.in. że 15 nauczycieli-doradców zrealizowało w 2010 r. jedynie 13 lekcji otwartych oraz przeciętnie po dwie zajęcia warsztatowe.

6. Dyrektorzy czterech placówek doskonalenia nauczycieli (Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach) nierzetelnie opracowali plany pracy na 2010 r. oraz sprawozdania z ich realizacji.

W planach nie określano sposobu realizacji obowiązkowych zadań, co m.in. spowodowało, że sporządzone sprawozdania z wykonania planów pracy tych placówek uniemożliwiały ocenę ich realizacji.

7. Dyrektor Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu nie wywiązał się z obowiązku wydawania uczestnikom poszczególnych form doskonalenia zawodowego zaświadczeń o ich ukończeniu, określonego w § 20 ust. 3 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli.

W 2010 r. dokumentu takiego nie otrzymało 2,1 tys. osób, tj. 14% uczestników form doskonalenia. Ponadto placówka nie prowadziła rejestru wydanych zaświadczeń o ukończonych formach doskonalenia zawodowego, nie spełniając w ten sposób wymogu § 20 ust. 3 ww. rozporządzenia.

8. Dyrektorzy skontrolowanych placówek doskonalenia nauczycieli, odnosząc się do przyczyn stwierdzonych nieprawidłowości, wskazali m.in., że:

- 1) obowiązkowe zadania nie zostały precyzyjnie sformułowane, co prowadzi do sprzecznych interpretacji i utrudnia ich realizację,
- 2) brakuje synchronizacji planowania pracy placówek doskonalenia nauczycieli z planowaniem pracy szkół oraz terminem publikowania priorytetów doskonalenia nauczycieli przez kuratorów oświaty,
- 3) utrzymywany jest anachroniczny status prawny nauczyciela-doradcy metodycznego oraz sposób finansowania realizowanych przez niego zadań.

Dyrektorzy placówek doskonalenia nauczycieli postulowali potrzebę określenia miejsca i roli oraz zakresu zadań wojewódzkich placówek doskonalenia w przyszłej koncepcji systemu doskonalenia nauczycieli, w tym m.in.: określenie w skali kraju jednolitego wymiaru czasu pracy nauczyciela-konsultanta oraz liczby prowadzonych przez niego obowiązkowych godzin zajęć dydaktycznych.

W wystąpieniach pokontrolnych, skierowanych do dyrektorów skontrolowanych placówek doskonalenia nauczycieli, Najwyższa Izba Kontroli wniosła m.in. o:

- 1) *wydawanie wszystkim uczestnikom form doskonalenia zawodowego zaświadczeń o ich ukończeniu i prowadzenie rejestru zaświadczeń o ukończeniu form doskonalenia,*
- 2) *stosowanie dodatkowej umowy o pracę przy zatrudnianiu nauczycieli-doradców metodycznych przez placówkę doskonalenia nauczycieli,*
- 3) *rzetelne sporządzanie planów pracy i sprawozdań z ich realizacji,*
- 4) *zapewnienie skutecznego sprawowania nadzoru pedagogicznego przez dyrektora placówki doskonalenia nauczycieli nad realizacją zadań przez nauczycieli-doradców metodycznych,*
- 5) *przestrzeganie warunków organizacji kursów kwalifikacyjnych zgłoszonych we wniosku do właściwego organu nadzoru pedagogicznego o zgodę na ich prowadzenie,*
- 6) *wprowadzenie jednolitego dla placówki rejestru wydanych świadectw ukończenia kursu kwalifikacyjnego,*
- 7) *pełną realizację zadań obowiązkowych określonych dla placówek doskonalenia nauczycieli prowadzonych przez samorząd województwa.*

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne dyrektorzy placówek doskonalenia nauczycieli poinformowali NIK o wyeliminowaniu stwierdzonych nieprawidłowości, m.in. o:

- 1) *opracowaniu ramowego programu praktyk pedagogicznych obowiązującego na kursie dla nauczycieli,*
- 2) *ujmowaniu w planie pracy jednostki wszystkich obowiązkowych zadań i dokumentowaniu ich realizacji oraz rzetelnym sporządzaniu sprawozdań z realizacji planu pracy,*
- 3) *opracowaniu i stosowaniu zasad sprawowania nadzoru nad realizacją zadań przez nauczycieli-doradców metodycznych, w tym sporządzaniu opinii o ich pracy i sposobu dokumentowania ich osiągnięć,*
- 4) *zatrudnieniu nauczycieli-doradców metodycznych na umowę o pracę a nie na podstawie umowy o dzieło,*
- 5) *wprowadzeniu jednolitego rejestru świadectw kursów kwalifikacyjnych oraz przeprowadzeniu kontroli kursów kwalifikacyjnych, a także wydawaniu zaświadczeń wszystkim nauczycielom kończącym formy doskonalenia zawodowego.*

3.3 Organizacja i efekty doskonalenia zawodowego nauczycieli w szkołach publicznych

1. W latach szkolnych 2008/2009, 2009/2010 i 2010/2011²⁰ w skontrolowanych 23 szkołach było zatrudnionych odpowiednio 1.394, 1.406 i 1.383 nauczycieli²¹.

W poszczególnych latach objętych kontrolą nauczyciele zatrudnieni w szkołach ukończyli łącznie odpowiednio 51, 59 i 75 różnych form kształcenia oraz 679, 744 i 860 form doskonalenia zawodowego. Przeważały krótkie formy doskonalenia, trwające do 20 godzin (zorganizowano

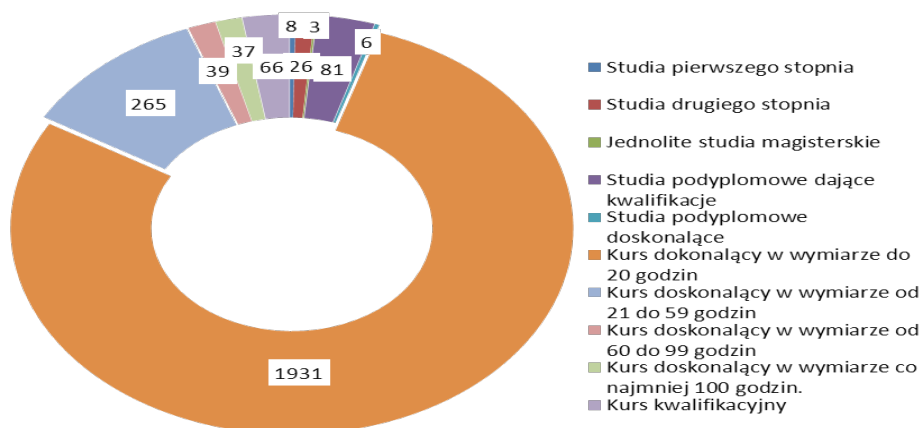
²⁰ Według SIO (stan na dzień 30 września 2009 r., 2010 r. i 2011 r.).

²¹ W 2010/2011 najliczniejszą grupę stanowili nauczyciele posiadający stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego – 774 osób (56%) i mianowanego – 314 osób (23%), a następnie: nauczyciele kontraktowi – 242 osób (18%), nauczyciele stażyści – 43 osoby (3%) i nauczyciele bez stopnia awansu zawodowego – dziewięć osób.

łącznie 1.931 takich form). Ponadto we wszystkich szkołach zorganizowano łącznie 174 posiedzenia szkoleniowe i informacyjne rad pedagogicznych.

Strukturę ukończonych przez nauczycieli skontrolowanych szkół form kształcenia i doskonalenia zawodowego w latach szkolnych 2008/2009–2010/2011 przedstawia wykres 5.

Wykres nr 5

Źródło: wyniki kontroli NIK w skontrolowanych szkołach.

2. W 17 szkołach (77%) rady pedagogiczne nie ustaliły zasad organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli, m.in. w zakresie diagnozowania potrzeb szkoły i nauczycieli, opracowania i aktualizacji wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz monitorowania i ewaluacji udziału nauczycieli w formach doskonalenia pod względem ich przydatności w rozwiązywaniu problemów szkoły. Było to niezgodne z art. 41 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie oświaty.

3. W pięciu szkołach²² (22%) nie opracowano wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli, wymaganego § 6 ust. 1 rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków²³.

W 16 szkołach (70%) sporządzone wieloletnie plany doskonalenia zawodowego nauczycieli nie uwzględniały wymogów określonych w § 6 ust. 1 ww. rozporządzenia, ponieważ nie odnosiły się do potrzeb kadrowych szkoły wynikających z programu rozwoju szkoły (połowa szkół nie posiadała takiego dokumentu), planów rozwoju nauczycieli ubiegających się o wyższy stopień awansu zawodowego oraz wniosków nauczycieli o dofinansowanie form kształcenia i doskonalenia zawodowego, o których mowa w § 2 ust. 2 ww. rozporządzenia.

W dziewięciu szkołach (39%) rady pedagogiczne nie podjęły stosownej uchwały w sprawie zatwierdzenia opracowanego przez dyrektora wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli.

²² Gimnazjum nr 1 w Biskupcu, Szkoła Podstawowa w Maszewie, XXVII Liceum Ogólnokształcące im. T. Czackiego w Warszawie, Zespół Szkół Zawodowych w Wysokim Mazowieckiem - do roku szkolnego 2008/2009 włącznie, Zespół Szkół w Nowym Mieście Lubawskim - do listopada 2010 r.

²³ Dz. U. Nr 46, poz. 430.

W 15 spośród 18 szkół (83%), które opracowały wieloletni plan doskonalenia zawodowego nauczycieli, plan ten nie był aktualizowany stosownie do potrzeb i warunków pracy szkoły, wynikających z wymogów reformy oświaty, zmian w zatrudnieniu nauczycieli i realizacji planów rozwoju zawodowego nauczycieli oraz wniosków nauczycieli o dofinansowanie form kształcenia i doskonalenia zawodowego. W szkołach tych sporządzano roczne bieżące plany doskonalenia o różnym stopniu szczegółowości, które były nieskorelowane z wieloletnim planem doskonalenia zawodowego nauczycieli lub tożsame z wnioskami do organu prowadzącego o dofinansowanie, albo były to plany szkoleń rad pedagogicznych stanowiące część planu nadzoru pedagogicznego.

Na przykład:

- w Zespole Szkół Zawodowych w Wysokiem Mazowieckiem nie ustalono zasad organizacji doskonalenia nauczycieli. Wieloletni plan doskonalenia zawodowego nauczycieli wdrożono dopiero od roku 2009/2010, przy czym plan ten nie spełniał wymogów § 6 ust. 1 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wsparcie doskonalenia nauczycieli, tj. nie uwzględniał potrzeb kadrowych szkoły i planów rozwoju zawodowego nauczycieli;
- w Gimnazjum nr 1 w Biskupcu nie ustalono zasad organizacji doskonalenia nauczycieli oraz nie wdrożono wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli.

4. Dyrektorzy dwóch szkół (tj. 9%) nie składali do organu prowadzącego wniosków w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli lub złożyli wnioski bez uwzględnienia wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli (wskazując jedynie projektowaną kwotę dofinansowania). Dyrektorzy ww. szkół jako przyczynę wystąpienia ww. nieprawidłowości wskazali nieprecyzyjne przepisy prawne oraz brak szkoleń z zakresu organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Na przykład:

- dyrektor Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Przasnyszu (w odniesieniu do 2009 r. i 2010 r.) oraz dyrektor Szkoły Podstawowej w Maszewie (w odniesieniu do 2009 r.) nie składali do organu prowadzącego wniosków w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, co było niezgodnie z wymogiem § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli;
- w 13 szkołach wnioski te przygotowano bez uwzględnienia wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli lub wskazując jedynie projektowaną kwotę dofinansowania. Wskutek powyższego podejścia dyrektorów szkół organy prowadzące dysponowały niepełnymi informacjami do prawidłowego opracowania rocznych planów dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli.

W pięciu spośród 10 szkół, w których określono zasady dofinansowania udziału nauczycieli w poszczególnych formach doskonalenia zawodowego (w regulaminach organizacyjnych szkół lub w wieloletnim planie doskonalenia zawodowego nauczycieli), stwierdzono przyjęcie nieprawidłowych zasad w tym zakresie.

Na przykład:

- w Samorządowym Zespole Szkół w Opatowie i w Szkole Podstawowej nr 5 w Malborku ustalono dofinansowanie za kształcenie pobierane przez szkoły wyższe na poziomie 50% ponoszonych opłat, a w Zespole Szkół w Lubominie określono, że nie może być ono wyższe niż 100% najniższego wynagrodzenia ogłoszonego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej, obowiązującego w dniu złożenia wniosku. Powyższe zasady są niezgodne z § 7 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli, zgodnie z którym kwota dofinansowania powinna być wyrażana rokrocznie kwotowo przez organ prowadzący szkoły w porozumieniu z dyrektorami szkół;
- w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Białogardzie ograniczono postanowieniami regulaminu szkoły zakres uprawnionych do korzystania z dofinansowania do osób zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy, natomiast od stycznia 2010 r. do osób zatrudnionych w wymiarze nie niższym niż połowa tygodniowego

obowiązkowego wymiaru godzin, a w Zespole Szkół w Szydłowcu postanowienia regulaminu wyłączały z możliwości dofinansowania kosztów doskonalenia nauczycieli zatrudnionych na czas określony. Powyższe zasady są sprzeczne ze zobowiązaniem nauczycieli, na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela, do podnoszenia wiedzy ogólnej i zawodowej oraz prawem do korzystania z pierwszeństwa do uczestniczenia we wszelkich formach doskonalenia na najwyższym poziomie.

5. W żadnej ze skontrolowanych szkół dyrektorzy nie monitorowali udziału nauczycieli w poszczególnych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego, co wyjaśniano m.in. brakiem obowiązku prawnego w tym zakresie. W ocenie NIK obowiązek taki istnieje, ponieważ o aktywności w doskonaleniu zawodowym nauczycieli stanowi jedno z pięciu kryteriów oceny pracy nauczyciela, zgodnie z § 2 ust. 8 pkt 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2000 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego²⁴.

W badanym okresie trzech lat szkolnych 462 nauczycieli (33%), w stosunku do ogółem 1.383 nauczycieli zatrudnionych w skontrolowanych jednostkach w roku szkolnym 2010/2011, nie uczestniczyło w żadnej z zewnętrznych form kształcenia i doskonalenia zawodowego. Spośród 774 nauczycieli dyplomowanych łącznie 269 osób (35%) nie uczestniczyło w trakcie trzech lat szkolnych w zewnętrznych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego.

W pięciu szkołach (22%) w skontrolowanym okresie ograniczono się do okazjonalnego przeprowadzenia od jednego do trzech posiedzeń szkoleniowych rad pedagogicznych, a w siedmiu szkołach (30%) z możliwości doskonalenia zawodowego korzystali tylko pojedynczy nauczyciele.

Na przykład:

- *w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Przasnyszu, w okresie objętym kontrolą, 97 nauczycieli (88%) nie uczestniczyło w zewnętrznych formach kształcenia i doskonalenia, w tym 56 nauczycieli dyplomowanych, tj. 81% nauczycieli tej grupy. Dyrektor szkoły nie występował corocznie z wnioskami do organu prowadzącego o dofinansowanie form doskonalenia;*
- *w Gimnazjum nr 1 w Biskupcu w kontrolowanym okresie 47 nauczycieli (90%) nie uczestniczyło w zewnętrznej formie kształcenia lub doskonalenia zawodowego, w tym 20 nauczycieli dyplomowanych, co stanowi 74% nauczycieli tej grupy. W szkole m.in. nie opracowano zasad organizacji doskonalenia nauczycieli, nie wdrożono Wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli, nie badano potrzeb doskonalenia nauczycieli. Szkoła nie składała sprawozdań za 2009 r. i za 2010 r. ze sposobu wykorzystania przyznaných środków na doskonalenie nauczycieli;*
- *w Zespole Szkół Publicznych nr 2 w Ostrowcu Świętokrzyskim 55 nauczycieli (63%) nie uczestniczyło w zewnętrznych formach kształcenia i doskonalenia, w tym 41 nauczycieli dyplomowanych (59% nauczycieli tej grupy). Wieloletni plan doskonalenia zawodowego nauczycieli nie uwzględniał potrzeb kadrowych wynikających z programu rozwoju szkoły, jak i planów rozwoju poszczególnych nauczycieli i nie był aktualizowany od czasu jego opracowania w 2009 r.;*
- *w Liceum Ogólnokształcącym w Legionowie w trakcie trzech lat szkolnych objętych kontrolą 37 nauczycieli (49%) nie uczestniczyło w zewnętrznych formach kształcenia i doskonalenia, w tym 14 nauczycieli dyplomowanych (42% nauczycieli tej grupy). Pozostali nauczyciele odbyli w ciągu trzech lat od jednej do 26 form doskonalenia. Wieloletni plan doskonalenia nauczycieli na lata 2007–2013 nie był aktualizowany.*

Ograniczona aktywność nauczycieli w kształceniu i doskonaleniu zawodowym oznaczała nierzetelne wypełnianie obowiązku podnoszenia wiedzy ogólnej i zawodowej, wynikającego z art. 12 ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela. Sytuacja ta świadczy również o niewystarczającym motywowaniu nauczycieli przez dyrektorów szkół do uczestnictwa w doskonaleniu zawodowym,

²⁴ Dz. U. Nr 98, poz. 1066, ze zm.

do czego zobowiązuje § 20 ust. 1 pkt 3 lit.b rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego²⁵.

Dyrektorzy skontrolowanych szkół wyjaśniali brak aktywności nauczycieli w doskonaleniu zawodowym m.in.:

- 1) niedostatecznym zainteresowaniem nauczycieli ich dalszym rozwojem zawodowym, wynikającym z uzyskania stopnia nauczyciela dyplomowanego,
  - 2) posiadaniem wymaganych kwalifikacji zawodowych, w tym uprawnień do nauczania dwóch, a nawet trzech przedmiotów lub rodzajów zajęć,
  - 3) preferowaniem posiedzeń szkoleniowych rad pedagogicznych, zamiast udziału w zewnętrznych formach doskonalenia zawodowego,
  - 4) brakiem odpowiedniej oferty tematycznej placówek doskonalenia nauczycieli,
  - 5) podejmowaniem przez nauczycieli samokształcenia,
  - 6) zatrudnieniem w niepełnym wymiarze czasu pracy,
  - 7) niewystarczającym dla części nauczycieli poziomem dofinansowania uczestnictwa w formach kształcenia.
6. W latach 2009 i 2010 w planach finansowych 23 skontrolowanych szkół ujęto środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli odpowiednio w kwocie łącznie 343 tys. zł i 391 tys. zł, z czego wykorzystano 239 tys. zł (69%) i 285 tys. zł (72%).

Środki finansowe przyznane przez organy prowadzące na doskonalenie zawodowe nauczycieli nie zostały w pełni wykorzystane w ww. latach przez 10 szkół (44%). Dyrektorzy szkół, jako powody niewykorzystania przyznanych środków finansowych, wymieniali m.in.: brak zainteresowania ze strony nauczycieli udziałem w formach kształcenia i doskonalenia zawodowego, korzystanie przez nauczycieli z bezpłatnych szkoleń organizowanych przez wydawnictwa oraz w ramach projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej, korzystanie z e-learningu, rezygnację nauczycieli z zaplanowanych wcześniej form kształcenia oraz brak odpowiedniej oferty programowej ośrodków kształcenia nauczycieli.

Dwie szkoły (9%) wykorzystywały środki przyznane na doskonalenie nauczycieli niezgodnie z przeznaczeniem, określonym w § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli.

- *W Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Białogardzie w latach 2009–2011 (do 30 września) wydatkowano łącznie 24 tys. zł (51% z ogółem 47 tys. zł) na zakup m.in. projektorów, notebooków, drukarek, koparki i materiałów eksploatacyjnych.*
- *W Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Przasnyszu w latach 2009 i 2010 zrealizowano wydatki na kwotę łączną 38 tys. zł (78% z ogółem 50 tys. zł) na zakup mebli szkolnych, sprzętu komputerowego, wyposażenia sportowego, sprzętu nagłaśniającego, sprzętu RTV, paliwa do samochodów i usługi wynajmu samochodów osobowych.*

Działania powyższe stanowiły naruszenie zasady ponoszenia wydatków publicznych na cele i w wysokościach ustalonych w planie finansowym jednostki sektora finansów publicznych, określonej art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych²⁶ – obowiązującej w 2009 r. i art. 44 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych²⁷ – obowiązującej od 1 stycznia 2010 r.

²⁵ Dz. U. Nr 200, poz. 1324.

²⁶ Dz. U. Nr 249, poz. 2104, ze zm.

²⁷ Dz. U. Nr 157, poz. 1240, ze zm.

7. W trakcie kontroli w szkołach sprawdzono wykorzystanie kwalifikacji 749 (65%) spośród ogółem 1.145 zatrudnionych nauczycieli, którzy w latach szkolnych 2008/2009, 2009/2010 i 2010/2011 ukończyli formy kształcenia.

Stwierdzono, że w 132 przypadkach (18%) nauczycielom w latach szkolnych następujących po ukończeniu kształcenia lub doskonalenia zawodowego nie powierzono w ich szkołach zajęć edukacyjnych zgodnie z uzyskanymi kwalifikacjami. Świadczy to o braku rozpoznania przez dyrektorów szkół potrzeb kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz o nieefektywnym wydatkowaniu publicznych środków finansowych, tj. niezgodnie z art. 44 ust. 3 pkt 1 lit. a ustawy z 2009 r. o finansach publicznych. Kwota udzielonego tym nauczycielom dofinansowania kosztów kształcenia i doskonalenia zawodowego wyniosła łącznie 135 tys. zł.

Dyrektorzy szkół wyjaśniali nieprzydzielanie zajęć edukacyjnych nauczycielom zgodnie z uzyskanymi przez nich kwalifikacjami m.in.: potrzebą zapewnienia kadry pedagogicznej na wypadek ewentualnych zdarzeń losowych (urlop zdrowotny nauczyciela), brakiem danego rodzaju zajęć w szkolnym planie nauczania oraz małą przydatnością zakresu tematycznego danej formy kształcenia w pracy nauczyciela.

Na przykład:

- w Publicznym Gimnazjum nr 2 w Żukowie trzem z 21 nauczycieli, którzy uzyskali dofinansowanie ze środków budżetowych w kwocie ogółem 3 tys. zł nie przydzielono zajęć edukacyjnych. Wszystkie wnioski nauczycieli (21) nie zostały zaakceptowane przez dyrektora i nie zawierały potwierdzenia potrzeby kształcenia w danej specjalności;
- w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Białogardzie trzem spośród sześciu nauczycieli, którzy uzyskali dofinansowanie ze środków budżetowych w kwocie ogółem 4 tys. zł nie przydzielono zajęć edukacyjnych w zakresie uzyskanych kwalifikacji. Dyrektor wyraził zgodę na dofinansowanie udziału w formach kształcenia ww. osób, bez uzasadnienia potrzeby szkoły w tym zakresie;
- w Zespole Szkół w Nowym Mieście Lubawskim czterem z 13 nauczycieli, którzy uzyskali dofinansowanie ze środków budżetowych w kwocie 5 tys. zł nie przydzielono zajęć edukacyjnych. Wnioski nauczycieli zostały zaakceptowane przez dyrektora.

8. W 14 skontrolowanych szkołach (61%) wyniki sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych były niższe od wyników danego typu szkoły w województwie. Dyrektorzy szkół, wyjaśniając przyczyny tej sytuacji, akcentowali głównie uwarunkowania środowiskowe, materialne i rodzinne, w których funkcjonują szkoły i uczniowie. W ww. szkołach w trakcie trzech lat objętych kontrolą od 16% do 90% ogółu nauczycieli nie ukończyło żadnej z form kształcenia lub doskonalenia zawodowego (najwięcej w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Przasnyszu – 88% i w Gimnazjum nr 1 w Biskupcu – 90% nauczycieli).

W opinii dyrektorów szkół brak aktywności nauczycieli w kształceniu i doskonaleniu zawodowym wynikał m.in. z uzyskania przez nauczycieli najwyższych stopni awansu zawodowego. W roku szkolnym 2010/2011 w skontrolowanych szkołach zatrudniano łącznie 1.088 (79%) nauczycieli dyplomowanych i mianowanych. W 15 szkołach nauczyciele dyplomowani stanowili w roku szkolnym 2010/2011 ponad 50% ogółu kadry pedagogicznej.

9. Dyrektorzy szkół, prezentując na końcoworocznych posiedzeniach rady pedagogicznej wyniki sprawowanego nadzoru pedagogicznego, nie wypełniali postanowień art. 33 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, ponieważ nie uwzględniali w ocenie efektów działalności dydaktycznej szkoły rezultatów sprawdzianów i egzaminów.

Zespoły nauczycielskie analizowały wyniki sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych, lecz na tej podstawie nie sformułowano wniosków i rekomendacji lub nie wdrażano przyjętych wniosków w aspekcie ujęcia odpowiednich form doskonalenia i doskonalenia zawodowego w wieloletnim planie doskonalenia zawodowego nauczycieli, w tym z zakresu sprawdzania i oceniania osiągnięć szkolnych uczniów (pomiaru dydaktycznego, ewaluacji dydaktycznej, czy wykorzystania analizy wyników sprawdzianów i egzaminów do poprawy osiągnięć dydaktycznych szkoły).

Na przykład

- w Gimnazjum nr 1 w Biskupcu w kolejnych latach objętych kontrolą NIK szkoła uzyskiwała wyniki znacząco niższe od wyników punktowych w województwie z każdej części egzaminu gimnazjalnego: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej i z języka obcego. Zobiektywizowany wynik szkoły wyrażony w skali staninowej plasował szkołę na najniższym poziomie (drugi i trzeci stanin). W roku szkolnym 2010/2011 nauczyciele dyplomowani stanowili 54% ogółu nauczycieli, a łącznie z nauczycielami mianowanymi – 77%; w poszczególnych latach nie brało udziału w formach kształcenia i doskonalenia odpowiednio 90%, 84% i 89% ogółu nauczycieli. Szkoła nie ustaliła zasad organizacji doskonalenia nauczycieli, nie wdrożyła wieloletniego planu doskonalenia, jak i nie opracowywano planów rocznych doskonalenia nauczycieli. Analizowano wyniki egzaminu, odbyło się szkolenie Rady Pedagogicznej pn. „O sukces egzaminacyjny”, lecz w sytuacji niskich wyników egzaminacyjnych nie przeprowadzono ewaluacji problemowej oraz nie zaprojektowano długofalowych działań naprawczych, których elementem byłoby doskonalenie kompetencji zespołu nauczycieli z zakresu planowania i ewaluacji dydaktycznej;
- w Zespole Szkół Zawodowych w Wysokiem Mazowieckiem wyniki egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe na poziomie technikum w latach szkolnych 2008/2009–2010/2011 były niższe od przeciętnych wyników w województwie (w kolejnych latach, odpowiednio na 126, 97 i 124 osoby przystępujące do egzaminu, dyplom zawodowy - łącznie sześć zawodów - uzyskało jedynie 47, 41 i 42 osoby). Także wyniki egzaminów maturalnych były w technikum niższe od przeciętnych wyników w województwie w latach 2009/2010 i 2010/2011. Szkoła analizowała wyniki egzaminu, lecz dyrektor nie zorganizował dla nauczycieli form doskonalenia (nie przeprowadzono w roku szkolnym 2010/2011 zaplanowanego posiedzenia Rady Pedagogicznej na temat funkcji oceny i oceniania motywującego), a także nie skierował nauczycieli na formy kształcące, m.in. z zakresu sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów oraz egzaminów zewnętrznych. Na doskonalenie nauczycieli zaplanowano w latach 2009 i 2010 łącznie 24 tys. zł, jednak, jak wyjaśnił dyrektor, ze względu na brak zainteresowania nauczycieli doskonaleniem zawodowym, wnioskował do organu prowadzącego o zmniejszenie planu wydatków do 11 tys. zł (46%). Ogółem 17 osób nie brało udziału w formach kształcenia i doskonalenia, a w poszczególnych latach odpowiednio 75%, 71% i 42% ogółu nauczycieli. W roku szkolnym 2010/2011 nauczyciele dyplomowani stanowili 41% ogółu, a łącznie z nauczycielami mianowanymi – 60%.

10. Należy nadmienić, że w wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2008 r. pn. *Funkcjonowanie systemu awansu zawodowego nauczycieli*²⁸ stwierdzono, że w 21 spośród 28 skontrolowanych szkół doskonalenie nauczycieli nie było powiązane z uzyskiwaniem stopni awansu zawodowego. I tak: w 17 szkołach nie ustalono zasad organizacji doskonalenia nauczycieli; w pięciu szkołach nie opracowano planów wieloletnich doskonalenia zawodowego, a w 11 – planów tych nie oparto o wyniki diagnozy potrzeb szkoły i nauczycieli; w 21 szkołach nie badano skuteczności udziału nauczycieli w formach doskonalenia oraz wpływu awansu zawodowego nauczycieli mianowanych, ubiegających się o stopień nauczyciela dyplomowanego, na poprawę działalności szkoły. W przeprowadzonym w ramach tej kontroli badaniu ankietowym 53% nauczycieli dyplomowanych (215 osób) wskazało, że doskonalenie warsztatu pracy wynikało przede wszystkim z własnej inicjatywy nauczycieli, natomiast na inicjatywę dyrektora wskazało zaledwie 6% nauczycieli (23 osoby). W opinii 26% (103 osoby) nauczycieli dyplomowanych i 15% (36 osób) nauczycieli mianowanych formy doskonalenia ukończone podczas stażu były w niewielkim zakresie przydatne

²⁸ Informacja o wynikach kontroli funkcjonowania systemu awansu zawodowego nauczycieli (nr ewid.: 127/2008/P/07/079/KNO).

dla realizacji wymagań na kolejny stopień awansu i dla własnego rozwoju zawodowego. Ponadto 18% (77 osób) nauczycieli dyplomowanych podało, że podczas ubiegania się o wyższy stopień zadania ujęte w planie rozwoju nie były sprawdzane przez dyrektora szkoły w aspekcie ich wpływu na doskonalenie jakości pracy szkoły.

W wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2010 r. pn. *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych* stwierdzono (w 33 spośród 42 skontrolowanych szkół) niezapewnienie nauczycielom wychowania fizycznego i edukacji wczesnoszkolnej odpowiedniego do ich potrzeb doskonalenia zawodowego. W 33 szkołach nie ustalono zasad organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli, a w 17 szkołach dyrektorzy nie opracowali *Wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli*. Blisko jedna trzecia nauczycieli wychowania fizycznego i edukacji wczesnoszkolnej (31%), w szczególności nauczycieli dyplomowanych (40% z tej grupy awansu zawodowego), nie uczestniczyła w skontrolowanym okresie w formach kształcenia lub doskonalenia zawodowego. W przeprowadzonym w ramach tej kontroli badaniu ankietowym 40% nauczycieli wychowania fizycznego przyznało, że w trakcie ostatnich dwóch lat szkolnych nie uczestniczyło w formach doskonalenia zawodowego. Taki sam procent badanych wskazał na brak możliwości korzystania ze wsparcia nauczyciela-doradcy metodycznego.

W wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2011 r. pn. *Realizacja zadań w zakresie zapobiegania nadwadze i otyłości u dzieci i młodzieży szkolnej*²⁹ stwierdzono m.in., że żadna z 52 skontrolowanych szkół publicznych nie uwzględniła w planach doskonalenia zawodowego nauczycieli problematyki wspomagania uczniów z nadwagą lub otyłością. W badaniu ankietowym nauczycieli, przeprowadzonym w ramach tej kontroli, połowa nauczycieli stwierdziła, że nie czuje się przygotowania do podejmowania działań profilaktycznych w tym zakresie.

W wystąpieniach pokontrolnych, skierowanych do dyrektorów skontrolowanych szkół, Najwyższa Izba Kontroli wnosila m.in. o:

- 1) przyjęcie przez radę pedagogiczną szkoły uregulowań w sprawie organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli, m.in. w zakresie: diagnozowania potrzeb szkoły i nauczycieli, aktualizacji wieloletniego planu doskonalenia nauczycieli, zasad dofinansowania i sposobu dokumentowania udziału nauczycieli w formach kształcenia, monitorowania i oceny przydatności udziału nauczycieli w formach kształcenia i doskonalenia,***
- 2) opracowanie przez szkołę wieloletniego planu doskonalenia nauczycieli uwzględniającego jej rzeczywiste potrzeby kadrowe i plany rozwoju zawodowego nauczycieli,***
- 3) efektywne, zgodne z przeznaczeniem, wykorzystanie środków ujmowanych w planie finansowym szkoły na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli,***
- 4) sporządzanie przez dyrektorów rzetelnych sprawozdań z wykorzystania środków na dofinansowanie form doskonalenia zawodowego nauczycieli.***

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne dyrektorzy skontrolowanych szkół poinformowali NIK o podjętych działaniach m.in. o:

- 1) opracowaniu zasad organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz sporządzeniu wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli uwzględniającego plany rozwoju nauczycieli i potrzeby kadrowe szkoły,***

²⁹ Informacja o wynikach kontroli realizacji zadań w zakresie zapobiegania nadwadze i otyłości u dzieci i młodzieży szkolnej (nr ewid. 149/2011/P/10190/KNO).

- 2) **podjęciu działań dla zwiększenia aktywności nauczycieli w kształceniu i doskonaleniu zawodowym,**
- 3) **wykorzystywaniu środków finansowych przyznanych na doskonalenie zawodowe zgodnie z ich przeznaczeniem.**

3.4 Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej i organy prowadzące szkoły

3.4.1. Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej

1. Minister Edukacji Narodowej zapewnił nauczycielom możliwość nieodpłatnego doskonalenia zawodowego w ramach budżetu państwa (części 30 – *Oświata i wychowanie*) i projektów Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki* oraz ustalił dla szkół i placówek prowadzonych przez MEN wysokości maksymalnych kwot dofinansowania opłat za kształcenie nauczycieli, pobieranych w szkołach wyższych i placówkach kształcenia nauczycieli.

Ministerstwo Edukacji Narodowej dokonało diagnozy funkcjonowania krajowego systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli w ramach projektu pn. *Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego*.

Stwierdzone nieprawidłowości w działalności MEN w zakresie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli polegały na:

- 1) zaniżeniu w planie finansowym Ministerstwa wysokości środków, podlegających wyodrębnieniu w budżecie państwa w części 30 – *Oświata i wychowanie*, na realizację ogólnokrajowych zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez Ministra Edukacji Narodowej,
  - 2) nieustaleniu rocznych planów dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez Ministra Edukacji Narodowej.
2. W latach 2009 i 2010 Minister Edukacji Narodowej wyodrębnił w budżecie państwa w części 30 – *Oświata i wychowanie* środki na realizację ogólnokrajowych zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli w kwotach niższych niż wynikające z art. 70a ust. 4 ustawy Karta Nauczyciela. Zamiast odpowiednio kwoty 11.071 tys. zł i 11.701 tys. zł zaplanowano na powyższy cel środki w kwocie 6.890 tys. zł i 10.457 tys. zł, tj. 62% i 89% wielkości wymaganej. Wykorzystanie tych środków wyniosło odpowiednio 26% i 3%. Na 2011 r. wyodrębniono środki w wymaganej kwocie, tj. 12.520 tys. zł, jednak zmniejszono je w trakcie roku do kwoty 51 tys. zł, nie realizując żadnych wydatków³⁰.

W budżecie państwa w części 30 – *Oświata i wychowanie* wyodrębniono w latach 2009, 2010 i 2011 środki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez Ministra Edukacji Narodowej w kwocie po 41 tys. zł, co stanowiło w poszczególnych latach odpowiednio 0,93%, 0,87% i 0,89% kwoty planowanych rocznych środków na wynagrodzenia osobowe nauczycieli tych szkół i placówek. Było to niezgodne z art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela, zobowiązującym do wyodrębnienia w budżecie organu prowadzącego szkoły i placówki środków na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w wysokości 1% planowanych rocznych środków na wynagrodzenia osobowe nauczycieli.

³⁰ Informacja o wynikach kontroli wykonania w 2011 roku budżetu państwa w części 30 - *Oświata i wychowanie* (nr ewid. 70/2012/P12062/KNO).

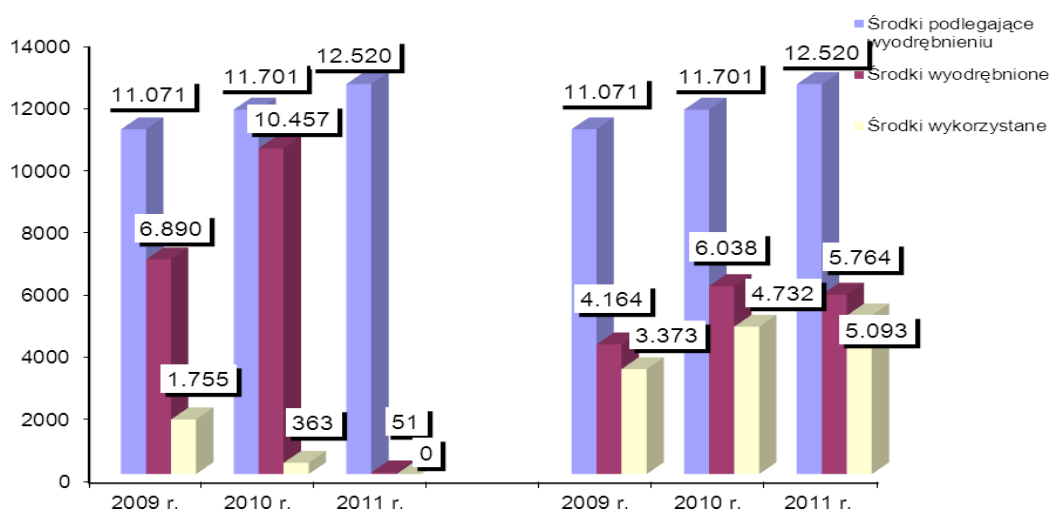

Zaniżenie środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli i niski poziom ich wydatkowania wyjaśniano dostępnością środków z POKL na doskonalenie zawodowe nauczycieli, które w poszczególnych latach znacząco przewyższały środki na ten cel wyodrębniane na podstawie art. 70a ust. 4 ustawy Karta Nauczyciela oraz brakiem obowiązku pełnego wykorzystania tych środków. Minister Edukacji Narodowej wyjaśnił ponadto, że wykonanie etatów nauczycielskich w prowadzonych placówkach było niższe od planowanego, co z kolei wpływało na wielkość środków przeznaczonych na powyższe zadanie w budżecie MEN.

W budżetach wojewodów na lata 2009, 2010 i 2011 wyodrębniane były środki na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli w kwotach niższych niż wynikające z przepisów art. 70a ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela, tj. o równowartości 5.000 średnich wynagrodzeń nauczyciela stażysty. W ustawach budżetowych na: 2009 r., 2010 r. i 2011 r. zaplanowano w budżetach wojewodów łącznie wydatki w kwotach 4.164 tys. zł, 6.038 tys. zł i 5.764 tys. zł, stanowiących 38%, 52% i 46% wymaganej wysokości. Spowodowane to było przyjmowaniem przez wojewodów zaniżonego planu wydatków na doskonalenie zawodowe nauczycieli na etapie przygotowywania materiałów do projektów ustaw budżetowych na poszczególne lata. Wykonanie wydatków w latach 2009-2011 wyniosło 81%, 78% i 88% planu.

Planowanie i wydatkowanie środków na zadania dotyczące doskonalenia zawodowego nauczycieli w budżecie państwa w części 30 – *Oświata i wychowanie* i w częściach budżetowych 85/00 przedstawia wykres 6.

Wykres nr 6

Źródło: wyniki kontroli NIK w Ministerstwie Edukacji Narodowej

3. Oprócz środków wyodrębnianych na doskonalenie nauczycieli na podstawie art. 70a ust. 3 i 4 ustawy Karta Nauczyciela, zadania ogólnokrajowe w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli finansowane były w ramach Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki* Priorytetu III *Wysoka jakość systemu oświaty* (Poddziałanie 3.3.2 *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli*), a zadania wojewódzkie – w ramach Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki* Priorytetu IX *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach* (Działanie 9.4 *Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty*).

W latach 2008-2011 (do 30 listopada) w Poddziałaniu 3.3.2 wdrożono projekty konkursowe o łącznej wartości 243.987 tys. zł. Oznacza to zwiększenie finansowania zadań ogólnokrajowych z zakresu doskonalenia zawodowego nauczycieli, liczone dla siedmioletniej perspektywy finansowej budżetu UE, przeciętnie rocznie o kwotę 34.855 tys. zł. W Poddziałaniu 3.3.2 realizowano w latach 2009-2011 (do 30 czerwca) projekty przyjęte w trzech konkursach:

- 1) uruchomienie nowego typu studiów podyplomowych przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotów zawodowych – w I i II edycji projektu udział wzięło 6.028 osób, natomiast studia zakończyło 2.610 osób;
- 2) uruchomienie nowego typu dziennych studiów zawodowych przygotowujących nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz nauczania początkowego – studia rozpoczęło 875 osób na 12 uczelniach;
- 3) przygotowanie wybranych szkół do realizacji praktyk przez studentów przygotowywanych do wykonywania zawodu nauczyciela – praktyki rozpoczęło 2.949 studentów z 31 uczelni.

W Działaniu 9.4 *Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty* wdrożono do końca 2010 r. ogółem w kraju projekty o wartości 243.000 tys. zł, co stanowiło ponad 63% wartości alokacji na lata 2007-2013. Oznacza to zwiększenie finansowania z tych środków zadań wojewódzkich w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli przeciętnie rocznie o kwotę 34.714 tys. zł. W Działaniu 9.4 realizowane są projekty konkursowe na:

- 1) studia podyplomowe, kursy kwalifikacyjne i doskonalące oraz inne formy podwyższania kwalifikacji lub uzupełnienia posiadanego wykształcenia dla nauczycieli, pracowników placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu;
- 2) studia podyplomowe, kursy doskonalące dla nauczycieli i pracowników administracji oświatowej w zakresie organizacji, zarządzania, finansowania oraz monitoringu działalności oświatowej;
- 3) programy przekwalifikowania nauczycieli szkół w związku ze zmieniającą się sytuacją demograficzną spowodowaną niżem szkolnym.

Do końca 2010 r. objęto wsparciem 29 tys. nauczycieli, którzy uczestniczyli w projektach oferujących krótkie formy doskonalenia zawodowego.

Ponadto w ramach Priorytetu III, Działanie 3.3 *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałanie 3.3.1 *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli* wdrożono dwa projekty systemowe pn.:

- 1) *Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego*, zrealizowany w latach 2009–2010 przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Wydatki na jego realizację wyniosły 690 tys. zł (91% wydatków planowanych w kwocie 758 tys. zł);
- 2) *System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganii szkół*, przyjęty do realizacji na lata 2010–2015 przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (z budżetem projektu zaplanowanym w kwocie 56.500 tys. zł).

Celem pierwszego z wymienionych projektów było opracowanie koncepcji nowego systemu wspierania rozwoju szkół i nauczycieli. W wypracowanej w projekcie koncepcji przyjęto, że podstawę zreformowanego systemu doskonalenia mają tworzyć Centra Rozwoju Edukacji, rozumiane jako zespół instytucji, zapewniający kompleksowe wsparcie szkół i placówek oświatowych

w wykonywaniu nałożonych na nie zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, a także w zarządzaniu szkołą.

4. W Ministerstwie Edukacji Narodowej nie ustalono, w latach 2009, 2010 i 2011, rocznych planów dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez Ministra Edukacji Narodowej, wymaganych § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków.

W 2009 r. Minister Edukacji Narodowej zwiększył plany finansowe podległych szkół i placówek o środki na finansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli dopiero 8 grudnia, co nie zapewniło właściwego planowania i realizacji zadań przewidzianych do finansowania z tych środków. Wykorzystano je jedynie w 45%, a dyrektor Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli zwrócił w całości przyznane środki ze względu na zbyt późny termin ich przekazania.

5. Minister Edukacji Narodowej nie zasięgnął opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli w sprawie podziału środków wyodrębnionych na doskonalenie nauczycieli prowadzonych szkół i placówek, do czego zobowiązane są organy prowadzące szkoły i placówki na podstawie art. 70a ust. 2a ustawy Karta Nauczyciela.

W wystąpieniu pokontrolnym, skierowanym do Ministra Edukacji Narodowej, Najwyższa Izba Kontroli wniosła o:

- 1) wyodrębnianie w planie finansowym Ministerstwa środków w części 30 budżetu państwa na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez Ministra Edukacji Narodowej w wysokości wynikającej z art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela,***
- 2) ustalanie rocznych planów dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez Ministra Edukacji Narodowej oraz zasięgnięcie opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli przed podziałem środków przeznaczonych na doskonalenie nauczycieli,***
- 3) wyodrębnianie w planie finansowym Ministerstwa środków w części 30 budżetu państwa na realizację ogólnokrajowych zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli w wysokości wynikającej z przepisów art. 70a ust. 4 ustawy Karta Nauczyciela.***

W odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne Minister Edukacji Narodowej poinformował NIK, że przyjmuje wnioski do realizacji. I tak:

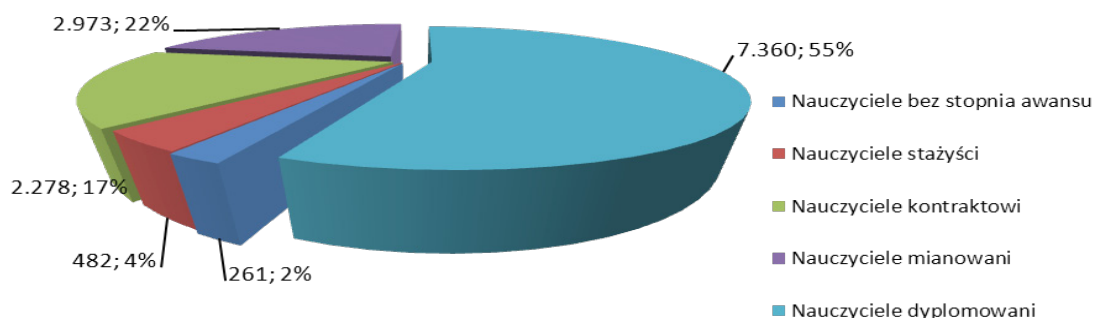
- 1) w planie finansowym Ministerstwa wyodrębnione zostały środki finansowe na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez MEN w wysokości zgodnej przepisami prawnymi,***
- 2) w Ministerstwie corocznie przygotowany będzie plan dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli opiniowany przez związki zawodowe zrzeszające nauczycieli.***

3.4.2. Dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przez organy prowadzące szkoły

1. W roku szkolnym 2010/2011 skontrolowane 23 organy prowadzące szkoły prowadziły łącznie 380 szkół i placówek, w których zatrudnionych było 13.354 nauczycieli³¹.

Liczbę nauczycieli zatrudnionych w skontrolowanych organach prowadzących szkoły według stopni awansu zawodowego przedstawia wykres 7.

Wykres nr 7

Źródło: Wyniki kontroli NIK w skontrolowanych organach prowadzących szkoły

2. W budżetach skontrolowanych organów prowadzących szkoły w latach 2009–2011 (do 30 września) wyodrębniono na doskonalenie nauczycieli na podstawie art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela odpowiednio środki w kwotach 3.951 tys. zł, 4.040 tys. zł i 4.749 tys. zł, tj. niższe od wymaganych odpowiednio o 389 tys. zł, 647 tys. zł i 259 tys. zł. Zaniżenie to, w 15 spośród 23 skontrolowanych organów prowadzących szkoły, wyniosło łącznie 9% kwoty, która powinna zostać wyodrębniona, tj. 14.036 tys. zł.

Środki zaplanowane na doskonalenie nauczycieli w budżetach skontrolowanych organów prowadzących szkoły w latach 2009 i 2010, na podstawie art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela, w kwotach odpowiednio 3.951 tys. zł i 4.040 tys. zł zostały wykorzystane w kwotach 3.334 tys. zł i 3.658 tys. zł, tj. w 84% i 90%.

Z kwoty ogółem 9.075 tys. zł wykorzystanej w latach 2009-2011 (do 30 września) na doskonalenie nauczycieli, skontrolowane organy prowadzące szkoły przeznaczyły kwotę 2.797 tys. zł (31%) na opłaty za kształcenie pobierane przez szkoły wyższe i zakłady kształcenia nauczycieli (studia pierwszego i drugiego stopnia, studia podyplomowe) oraz opłaty za kursy kwalifikacyjne. Z powyższego dofinansowania skorzystało łącznie 3.567 nauczycieli, w poszczególnych latach odpowiednio 1.426, 1.333 i 798 osób.

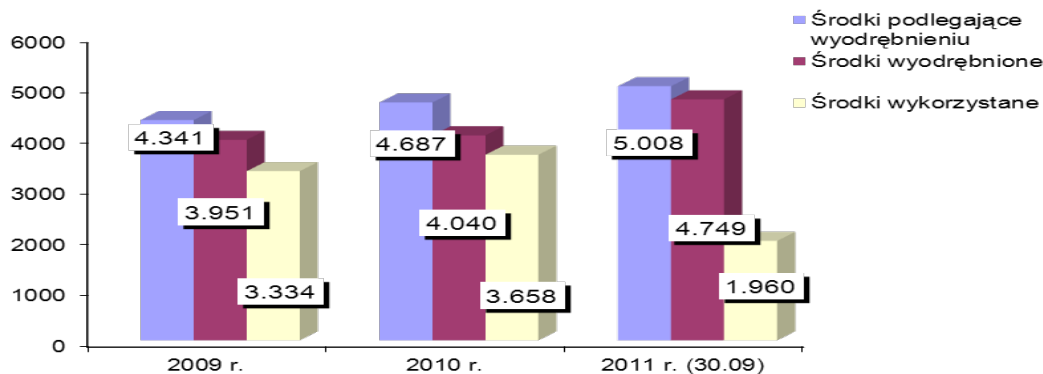
Na dofinansowanie kosztów obniżenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych nauczycielom, którym powierzono zadania doradcy metodycznego, przewidzianych w art. 70a ust. 1a ustawy Karta Nauczyciela, wydatkowano w kontrolowanym okresie łącznie 1.216 tys. zł (14%).

W pozostałym zakresie środki na doskonalenie nauczycieli zostały przeznaczone na szkolenie rad pedagogicznych, udział nauczycieli w kursach, seminariach, konferencjach, warsztatach, przygotowanie materiałów szkoleniowych i informacyjnych, a ponadto na pokrycie kosztów przejazdów oraz zakwaterowania i wyżywienia.

³¹ Liczba nauczycieli zatrudnionych w roku szkolnym 2010/2011 w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez skontrolowane organy prowadzące szkoły zgodnie z ich bazami danych SIO według stanu na 30 września 2010 r.

Planowanie i wydatkowanie środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli w budżetach skontrolowanych organów prowadzących szkoły przedstawia wykres 8.

Wykres nr 8

Źródło: wyniki kontroli NIK w organach prowadzących szkoły

3. W ośmiu z 15 organach prowadzących szkoły (53%), tj.: Grójec, Kolbuszowa, Tarnobrzeg, Ostrowiec Świętokrzyski, Malbork; powiaty: Wysokie Mazowieckie, Legionowo i Przasnysz, zaniżono środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli na etapie podejmowania uchwały budżetowej, w tym w pięciu organach prowadzących szkoły dokonano dalszych zmniejszeń poziomu wyodrębnionych środków w trakcie wykonywania budżetu. W pozostałych siedmiu organach prowadzących szkoły (miasta: Maszewo i Ostrołęka, gmina Lubomin, miasto i gmina: Opatów i Szydłowiec, powiaty: nowomiejski i jarosławski) środki wyodrębnione w uchwale budżetowej w wymaganej wysokości 1% zostały zmniejszone w trakcie roku budżetowego.

Skontrolowane organy prowadzące szkoły wyjaśniły, że powyższe działania występowały w sytuacji zaspokojenia potrzeb zgłaszanych przez dyrektorów szkół we wnioskach o dofinansowanie form doskonalenia zawodowego. W ich opinii istniejący stan prawny, nakładający na organy prowadzące szkoły obowiązek zapewnienia w budżecie przez cały rok wyodrębnionych środków na doskonalenie nauczycieli, bez możliwości przesuwania niewykorzystanych środków na inne zadania oświatowe, jest wadliwy, ponieważ uniemożliwia elastyczne zarządzanie posiadanymi środkami finansowymi.

4. W 11 organach prowadzących szkoły (48%) nie przestrzegano zasad planowania i finansowania zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli.

W siedmiu skontrolowanych organach prowadzących szkoły (30%) nie ustalono w latach 2009, 2010 i 2011 rocznych planów dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzonych szkół i placówek, wymaganych na podstawie § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli. Ponadto pięć organów prowadzących szkoły (22%) nie przestrzegało procedury wynikającej z § 6 ust. 2 powyższego rozporządzenia, tj. opracowania powyższego planu na podstawie wniosków dyrektorów szkół składanych do dnia 30 listopada danego roku.

Na przykład:

- w Gminie Grójec nie opracowano na lata 2009, 2010 i 2011 planów dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli, wymaganych przepisami § 6 ust. 2 ww. rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli, co skutkowało m.in. niezasięgnięciem opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli w celu dokonania podziału środków wyodrębnionych

w budżecie Gminy na doskonalenie zawodowe nauczycieli, do czego zobowiązują przepisy art. 70a ust. 2a Karty Nauczyciela; corocznie ustalano maksymalne kwoty dofinansowania opłat za kształcenie pobierane przez szkoły wyższe i zakłady kształcenia nauczycieli bez porozumienia z dyrektorami szkół, do którego zobowiązują przepisy § 7 ww. rozporządzenia; przyjmowano niekompletne wnioski dyrektorów o dofinansowanie form kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, co wynikało z dopuszczania do nieopracowywania przez dyrektorów szkół w kontrolowanym okresie wieloletnich planów doskonalenia zawodowego nauczycieli, przewidzianych przepisami § 6 ust. 1 ww. rozporządzenia; nie egzekwowano od dyrektorów szkół sporządzenia i złożenia w określonym terminie (do dnia 31 marca każdego roku) sprawozdań ze sposobu wykorzystania środków finansowych przyznanych na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli w poprzednim roku budżetowym (2009 i 2010), które winny być składane do organu prowadzącego szkoły na podstawie przepisów § 6 ust. 3 ww. rozporządzenia;

- w Gminie Biskupiec nie sporządzono na lata 2009 i 2010 planów dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli, wymaganych przepisami § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli, co skutkowało nie zasięgnięciem opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli w zakresie podziału środków na doskonalenie, zgodnie z obowiązkiem określonym w art. 70a ust. 2a ustawy Karta Nauczyciela; nie ustalono na lata 2009-2011 w porozumieniu z dyrektorami szkół maksymalnej kwoty dofinansowania opłat za kształcenie pobierane przez szkoły wyższe i zakłady kształcenia nauczycieli oraz specjalności i formy kształcenia, do czego zobowiązywały przepisy § 7 ww. rozporządzenia; nie egzekwowano od dyrektorów szkół sporządzania i składania w określonym terminie (do dnia 31 marca każdego roku) sprawozdań ze sposobu wykorzystania środków finansowych przyznanych na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli w poprzednim roku budżetowym (2009 i 2010), które powinny być składane do organu prowadzącego szkoły na podstawie § 6 ust 3 ww. rozporządzenia.

5. W siedmiu przypadkach organy prowadzące szkoły (30%) nie zasięgnęły opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli w sprawie podziału środków wyodrębnionych na doskonalenie zawodowe nauczycieli prowadzonych szkół i placówek, do czego były zobowiązane na podstawie art. 70a ust. 2a ustawy Karta Nauczyciela.

6. W siedmiu przypadkach organy prowadzące szkoły (30%) stwierdzono niewywiązywanie się z obowiązku wynikającego z § 7 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli, tj. corocznego ustalania maksymalnej kwoty dofinansowania opłat za kształcenie pobierane przez szkoły wyższe i zakłady kształcenia nauczycieli oraz specjalności i form, na które dofinansowanie jest przyznawane.

Ponadto w 11 organach prowadzących szkoły (48%) podejmowano ustalenia w powyższym zakresie bez wymaganego powołaniem wyżej przepisem porozumienia z dyrektorami szkół.

7. W siedmiu organach prowadzących szkoły (30%) stwierdzono nieprawidłowe wywiązywanie się dyrektorów szkół z obowiązku składania do organu prowadzącego sprawozdań ze sposobu wykorzystania środków przyznanych na dofinansowanie doskonalenia nauczycieli w poprzednim roku budżetowym, wynikającego z § 6 ust. 3 rozporządzenia w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli.

- W trzech skontrolowanych organach prowadzących szkoły (powiat przasnyski, Biskupiec i Grjec) nie egzekwowano sprawozdań od dyrektorów szkół;
- W pięciu skontrolowanych organach prowadzących szkoły (powiat wysokomazowiecki, gminy: Kolno i Lubomino, miasto i gmina Szydłowiec, Maszewo) składane przez dyrektorów szkół sprawozdania zawierały niekompletne lub błędne dane o liczbie uczestników i kwotach dofinansowania.

8. W pięciu organach prowadzących szkoły (22%) stwierdzono nieprawidłowe ujęcie w ewidencji finansowo-księgowej wydatków na doskonalenie nauczycieli, tj. w niewłaściwych rozdziałach klasyfikacji budżetowej (innych niż *Dokształcanie i doskonalenie nauczycieli*, tj. 80146 i 85446)

kwoty łącznej 215 tys. zł oraz w niewłaściwych paragrafach klasyfikacji budżetowej kwoty łącznej 485 tys. zł.

Powyższe postępowanie było niezgodne z art. 39 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z 2009 r. o finansach publicznych oraz z art. 16 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z 2005 r. o finansach publicznych, które zobowiązują do klasyfikowania wydatków według działów i rozdziałów określających rodzaj działalności oraz paragrafów odpowiadających rodzajowi wydatków, a także z zasadami klasyfikacji określonymi w załączniku nr 4 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych³². W rezultacie powyższego podejścia zrealizowane przez organy prowadzące szkoły wydatki na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli były niewłaściwie prezentowane w sprawozdaniach nr Rb-28S z wykonania planu wydatków budżetowych.

9. Organy prowadzące szkoły w latach 2009–2011 nie podejmowały działań służących rozpoznawaniu potrzeb doskonalenia zawodowego nauczycieli, ograniczając się do przeglądu wniosków dyrektorów szkół i placówek o dofinansowanie form doskonalenia zawodowego oraz sprawozdań z wykorzystania przyznanego na ten cel środków, a także corocznych spotkań z dyrektorami szkół w celu ustalenia specjalności i form kształcenia, na które miało być przeznaczone dofinansowanie.

Organy prowadzące szkoły nie dysponowały pełnymi danymi o zakresie ukończonych przez nauczycieli form kształcenia i doskonalenia zawodowego, niezbędnymi do skutecznego zarządzania i finansowania tej sfery działalności własnej i podległych szkół. W opinii organów prowadzących szkoły nie ciąży na nich obowiązek w tym względzie, a rozpoznawanie potrzeb szkoły i nauczycieli leży wyłącznie w gestii dyrektora szkoły odpowiedzialnego za prowadzenie polityki kadrowej i organizację doskonalenia zawodowego nauczycieli.

10. W roku szkolnym 2010/2011 na terenie działania ośmiu organów prowadzących szkoły (35%) funkcjonowało łącznie 41 nauczycieli-doradców metodycznych, którzy reprezentowali m.in. takie przedmioty, jak: matematyka i język polski – po siedem osób, przedmioty zawodowe – cztery osoby i nauczanie zintegrowane – trzy osoby.

Pośród 41 nauczycieli-doradców metodycznych 25 osób (61%) powołały organy prowadzące szkoły w Koszalinie i w Olsztynie (odpowiednio 15 i 10 doradców). W pozostałych sześciu organach prowadzących szkoły powołano od jednego do czterech nauczycieli-doradców, co ograniczało zakres wsparcia nauczycielom do kilku przedmiotów (rodzajów zajęć).

W 17 szkołach dyrektorzy szkół nie występowali o wsparcie nauczycieli zatrudnionych w szkole przez nauczycieli-doradców metodycznych, wyjaśniając to brakiem w rejonie działania szkoły nauczycieli-doradców metodycznych lub niezgłaszaniem przez nauczycieli potrzeby wsparcia ze strony tych doradców.

Jako najczęstsze przyczyny niepowołania nauczycieli-doradców metodycznych organy prowadzące szkoły podawały: brak zainteresowania nauczycieli sprawowaniem funkcji nauczyciela-doradcy, korzystanie przez nauczycieli z usług wojewódzkiej placówki doskonalenia nauczycieli lub innych publicznych i niepublicznych placówek doskonalenia, brak prawnego obowiązku zapewnienia nauczycieli-doradców metodycznych przez organ prowadzący.

³² Dz. U. Nr 38, poz. 207, ze zm.

W grupie skontrolowanych organów prowadzących szkoły jedynie Urząd Miasta w Olsztynie skorzystał z możliwości wynikającej z art. 77a ust. 1 w związku z art. 5 ust. 6a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty³³ i założył placówkę doskonalenia nauczycieli.

Jako przyczyny niezałożenia placówki doskonalenia zawodowego nauczycieli lub braku porozumienia z innymi samorządami w celu wspólnego wykorzystywania placówek podawano m.in.:

- 1) funkcjonowanie w tej samej miejscowości publicznej placówki doskonalenia prowadzonej przez inny organ lub niepublicznej placówki doskonalenia oraz położenie organów prowadzących szkoły blisko miast, gdzie działają ww. placówki,
- 2) brak obowiązku zakładania i prowadzenia przez organy prowadzące szkoły placówki doskonalenia nauczycieli lub brak jednoznacznych przepisów umożliwiających zawieranie porozumień pomiędzy organami prowadzącymi szkoły i placówki,
- 3) niezasadność samodzielnego tworzenia takiej placówki ze względu na wzrost kosztów realizacji zadań oświatowych.

11. W sześciu spośród ośmiu organów prowadzących szkoły (75%), które powierzyły zadania nauczycielom-doradcom metodycznym, nie przestrzegano obowiązującej w tym zakresie procedury, a w siedmiu organach prowadzących szkoły (88%) nie określono sposobu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem zadań powierzonych nauczycielom-doradcom metodycznym.

W trzech skontrolowanych organach prowadzących szkoły (38%) powierzono zadania doradcy metodycznego siedmiu nauczycielom (Biskupiec – jedna osoba, Malbork – cztery osoby oraz powiat kwidziński – dwie osoby) bez zachowania właściwej formy prawnej, określonej w § 23 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia zawodowego, tj. w ramach stosunku pracy w publicznej szkole lub placówce, z obniżeniem liczby realizowanych godzin zajęć obowiązkowych lub na zasadzie dodatkowej umowy o pracę. Zadania te powierzano nauczycielom, przyznając im jedynie dodatek funkcyjny, bez obniżenia wymiaru realizowanych zajęć w szkole i bez zawierania dodatkowej umowy o pracę.

W Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie stwierdzono zatrudnianie nauczycieli-doradców metodycznych na podstawie umów cywilnoprawnych (16 w 2009 r., 22 w 2010 r. i 23 w 2011 r.), zamiast wymaganego zatrudnienia na podstawie dodatkowej umowy o pracę. Placówka ta zatrudniała w tej formie nauczycieli-doradców, powoływanych przez prezydenta Płocka i starostę powiatu płockiego, którzy pokrywali koszty ich zatrudnienia.

Prezydent Koszalina powierzył 15 nauczycielom zadania doradcy metodycznego bez wymaganego uzgodnienia z dyrektorami szkół zatrudniających tych nauczycieli i nie wskazał szkół i placówek, w których powinni realizować swoje zadania, co było niezgodne odpowiednio z § 23 ust. 1 i ust. 4 pkt 2 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli.

W czterech organach prowadzących szkoły (miasta: Koszalin, Ostrowiec Świętokrzyski, Biskupiec i powiat kwidziński) przedłużenie powierzenia na kolejny okres funkcji doradcy metodycznego nastąpiło bez zasięgnięcia opinii nauczycieli korzystających z pomocy danego doradcy, co było niezgodne z § 23 ust. 6 wyżej wymienionego rozporządzenia.

³³ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.

W czterech organach prowadzących szkoły (miasta: Koszalin, Ostrowiec Świętokrzyski, Biskupiec i powiat kwidzyński) zakresy zadań doradcy metodycznego nie obejmowały zadań wymienionych w § 22 ust. 2, 3 i 4 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, tj.: planowania, organizowania i badania efektów procesu dydaktyczno-wychowawczego; doboru i adaptacji lub tworzenia programów nauczania i materiałów dydaktycznych oraz podejmowania, stosownie do potrzeb, współpracy z placówkami doskonalenia, bibliotekami pedagogicznymi, bibliotekami szkolnymi i organami sprawującymi nadzór pedagogiczny; rozwijania umiejętności metodycznych; podejmowania działań innowacyjnych.

W Biskupcu powierzono zadania doradcy metodycznego ds. doskonalenia zawodowego nauczycieli, pomimo że powierzenie zadań nauczycielowi, który ma pełnić funkcję doradcy, dotyczy wyłącznie przedmiotu szkolnego (rodzaju zajęć edukacyjnych), zgodnie z treścią § 22 ust. 2-4 wyżej wymienionego rozporządzenia.

12. Siedem spośród ośmiu organów prowadzących szkoły (88%), które powołały nauczycieli-doradców metodycznych, nie wprowadziło w umowach dodatkowych warunków pozwalających kontrolować wypełnianie powierzonych zadań przez nauczyciela-doradcę metodycznego.

W przypadku trzech organów prowadzących szkoły (38%), tj. miasta: Kolbuszowa, Koszalin i Biskupiec, nie nadzorowano (lub nie udokumentowano) wypełniania przez nauczycieli-doradców realizacji powierzonych im zadań.

13. Należy podkreślić, że w wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2008 r. pn. *Funkcjonowanie systemu awansu zawodowego nauczycieli* stwierdzono, że 10 spośród 14 organów prowadzących szkoły nie wykorzystało w pełni środków wyodrębnionych w budżetach na podstawie art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela. Stwierdzono ponadto nieprawidłowości dotyczące niesporządzania rocznych planów dofinansowywania form doskonalenia (w trzech organach prowadzących szkoły); niezasięgnięcia opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli w sprawie podziału środków na doskonalenie (w pięciu organach prowadzących szkoły), niezapewnienia nauczycielom doradztwa metodycznego (w trzech organach prowadzących szkoły); wykorzystania na finansowanie wynagrodzeń dla nauczycieli-doradców metodycznych środków wyższych niż dozwolone na podstawie art. 70a ust. 1a ustawy Karta Nauczyciela 20% środków wyodrębnionych na doskonalenie (w pięciu z 10 organów prowadzących szkoły, w których powołano doradców) oraz braku monitorowania i oceny efektywności wykorzystania środków na dofinansowanie doskonalenia (w dziewięciu organach prowadzących szkoły).

W wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2011 r. pn. *Wychowanie przedszkolne*³⁴, przeprowadzonej w 24 organach prowadzących szkoły, stwierdzono nieprawidłowości polegające na: niewyodrębnieniu środków finansowych na doskonalenie zawodowe nauczycieli w wysokości 1% planowanych rocznych środków na wynagrodzenia nauczycieli lub na określeniu ich wysokości na znacznie zaniżonym poziomie (w czterech organach prowadzących szkoły); nieopracowaniu rocznych planów dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz nieegzekwowaniu od dyrektorów placówek wychowania przedszkolnego wniosków o dofinansowanie form doskonalenia zawodowego, a także sprawozdań o sposobie ich wykorzystania (w sześciu organach). Tylko w trzech organach prowadzących placówki wychowania przedszkolnego wykorzystano w pełni przekazane im środki na doskonalenie nauczycieli.

³⁴ Informacja o wynikach kontroli wychowania przedszkolnego (nr ewid. 163/2010/P/10/069/KNO).

W wystąpieniach pokontrolnych, skierowanych do organów prowadzących szkoły, Najwyższa Izba Kontroli wniosła m.in. o:

- 1) *wyodrębnianie w planach finansowych organów prowadzących szkoły środków na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli prowadzonych szkół i placówek w wysokości wynikającej z art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela;*
- 2) *ustalanie przez organy prowadzące szkoły rocznych planów dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzonych szkół i placówek oraz zasięganie opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli;*
- 4) *egzekwowanie przez organy prowadzące szkoły od dyrektorów prowadzonych szkół i placówek wniosków w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, wymaganych przy opracowywaniu rocznych planów dofinansowania form doskonalenia zawodowego;*
- 5) *coroczne ustalanie przez organy prowadzące szkoły maksymalnej kwoty dofinansowania opłat za kształcenie pobierane przez szkoły wyższe i zakłady kształcenia nauczycieli oraz specjalności, na które dofinansowanie jest przyznawane, w porozumieniu z dyrektorami szkół;*
- 6) *egzekwowanie od dyrektorów szkół i placówek przez organy prowadzące szkoły obowiązku składania rzetelnych sprawozdań ze sposobu wykorzystania środków przyznanych im na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli;*
- 7) *prawidłowe klasyfikowanie przez organy prowadzące szkoły w ewidencji finansowo-księgowej planowanych i realizowanych wydatków ze środków wyodrębnionych na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli;*
- 8) *efektywne, zgodne z przeznaczeniem, wykorzystanie środków ujmowanych w planie finansowym szkoły na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli;*
- 9) *sporządzanie przez dyrektorów rzetelnych sprawozdań z wykorzystania środków na dofinansowanie form doskonalenia zawodowego nauczycieli,*
- 10) *prawidłowe klasyfikowanie przez organy prowadzące szkoły w ewidencji finansowo-księgowej planowanych i realizowanych wydatków ze środków wyodrębnionych na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli,*
- 11) *egzekwowanie sporządzania przez dyrektorów prowadzonych szkół rzetelnych sprawozdań z wykorzystania środków na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli,*
- 12) *powierzanie zadań nauczyciela-doradcy metodycznego zgodnie z procedurą określoną w rozporządzeniu w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli oraz wpisywanie do ich zakresu czynności wszystkich zadań związanych z tą funkcją,*
- 13) *rzetelne opracowywanie przez nauczycieli-doradców metodycznych planów pracy oraz sprawozdań z ich realizacji.*

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne organy prowadzące szkoły poinformowały NIK o podjętych działaniach, m.in. o:

- 1) *zawieraniu w umowach z nauczycielami-doradcami metodycznymi szczegółowego zakresu zadań wymienionych w § 22 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli,*
- 2) *zasięganiu opinii nauczycieli korzystających z pomocy danego doradcy metodycznego przy przedłużaniu mu umów na kolejny okres oraz wprowadzenie w umowach zapisów gwarantujących kontrolę wypełniania powierzonych zadań,*

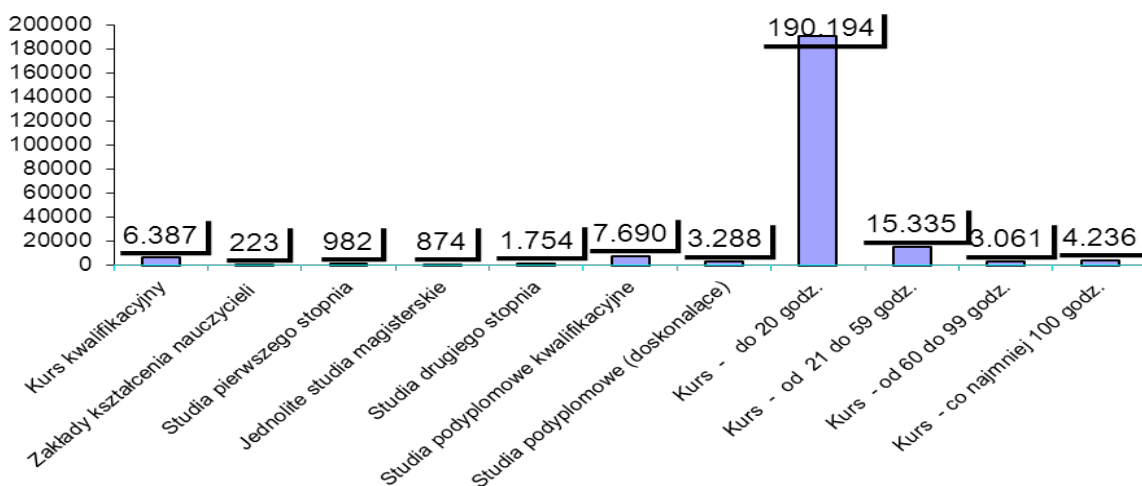
- 3) **zapewnieniu skutecznego nadzoru nad realizacją zadań przez nauczycieli-doradców metodycznych,**
- 4) **zobowiązaniu się do wyodrębniania środków na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli w wysokości wymaganej przepisami art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela i przekazywania corocznie związkom zawodowym zrzeszającym nauczycieli projektu podziału środków na doskonalenie nauczycieli,**
- 5) **wprowadzeniu jednolitej w ramach organu prowadzącego szkoły dokumentacji dotyczącej planowania wydatków na kształcenie i doskonalenie nauczycieli oraz sprawozdania z ich wykorzystania,**
- 6) **zobowiązaniu dyrektorów szkół do uzasadniania we wnioskach o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli potrzeby wydatkowania środków oraz do sporządzania rzetelnych sprawozdań z wykorzystania środków na te cele,**
- 7) **księgowaniu wydatków na doskonalenie nauczycieli we właściwych podziałkach klasyfikacji budżetowej.**

3.5 Prowadzenie przez organy prowadzące szkoły oraz szkoły publiczne systemu informacji oświatowej (SIO) w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli

1. Według danych uzyskanych z bazy SIO Ministerstwa Edukacji Narodowej w roku szkolnym 2010/2011 (stan na 30 września 2011 r.) z poszczególnych form kształcenia zawodowego skorzystało ogółem w kraju 17.910 nauczycieli (około 3%), a z form doskonalenia zawodowego – 216.114 nauczycieli (33%).

Strukturę form kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli zrealizowanych w Polsce w roku szkolnym 2010/2011 przedstawia wykres 9.

Wykres nr 9

Źródło: Opracowanie NIK na podstawie danych SIO.

2. Z ustaleń kontroli NIK wynika, że dane SIO nie są rzetelne. We wszystkich skontrolowanych organach prowadzących szkoły stwierdzono, że dane uzyskane ze szkolnych baz SIO o udziale nauczycieli w formach kształcenia i doskonalenia zawodowego (w rozdziale I.6 *Kadra pedagogiczna*, w tabelach: N10 *Ukończone formy kształcenia zawodowego w poprzednim roku szkolnym* i N11

Ukończone formy doskonalenia zawodowego w poprzednim roku szkolnym) były niezgodne ze stanem faktycznym.

W odniesieniu do lat szkolnych 2008/2009, 2009/2010 i 2010/2011 (według stanu na 30 września 2009 r., 2010 r. i 2011 r.), dotyczyło to odpowiednio: 101 (76%) spośród zweryfikowanych 133 szkół, 128 (78%) spośród 164 szkół i 156 (63%) spośród 242 szkół.

W Ministerstwie Edukacji Narodowej stwierdzono wystąpienie niezgodności ze stanem faktycznym danych w systemie informacji oświatowej (SIO). Według stanu na dzień 30 września 2010 r. w bazie SIO nie ujęto sześciu (5%) spośród 118 placówek publicznych i 117 (28%) spośród 419 placówek niepublicznych. Ponadto w grupie placówek publicznych wykazano dwie placówki niepubliczne oraz ujęto dwie jednostki niebędące placówkami doskonalenia nauczycieli.

3. Organy prowadzące szkoły nie dopełniły w kontrolowanym okresie obowiązków ustalonych przepisami art. 7 ust. 2-5 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej³⁵ w zakresie sprawdzenia kompletności, poprawności i doprowadzenia do zgodności ze stanem faktycznym danych przekazywanych przez dyrektorów szkół w bazach SIO o kształceniu i doskonaleniu zawodowym nauczycieli.

Organy prowadzące szkoły wyjaśniały przyczyny niewłaściwego wykonania obowiązków w zakresie sprawdzenia kompletności i poprawności danych gromadzonych w bazie SIO m.in. faktem ograniczonej funkcjonalności programu informatycznego obsługującego SIO, który nie pozwala na wygenerowanie raportu zbiorczego na poziomie organu prowadzącego szkoły, uwzględniającego liczbę nauczycieli oraz liczbę i rodzaj ukończonych form kształcenia i doskonalenia, pomimo że baza danych SIO szkoły ujmuje formy kształcenia i doskonalenia ukończone przez poszczególnych nauczycieli. Wykonanie analiz w ww. zakresie nie było możliwe bez zakupu przez organy prowadzące szkoły dodatkowego specjalistycznego oprogramowania.

4. Bazy danych SIO skontrolowanych szkół prowadzono w sposób nierzetelny i z tego względu były one nieprzydatne dla określenia zakresu aktywności nauczycieli w dziedzinie kształcenia i doskonalenia zawodowego. Porównanie w skontrolowanych szkołach danych z akt osobowych o zakresie kształcenia i doskonalenia nauczycieli w roku szkolnym 2009/2010 i 2010/2011 z danymi zamieszczonymi w bazach szkolnych SIO za ten okres wykazało nieujęcie łącznie 93 ze 135 ukończonych przez nauczycieli form kształcenia (69%) oraz 1.398 z 1.625 ukończonych form doskonalenia (86%). Skontrolowane szkoły nie wywiązały się z obowiązku określonego w art. 7 ust. 1 ustawy o systemie informacji oświatowej, zgodnie z którym podmioty prowadzące bazy danych oświatowych obowiązane są do sprawdzenia kompletności, poprawności i zgodności ze stanem faktycznym gromadzonych przez nie danych.

Dyrektorzy skontrolowanych szkół wskazywali, że przyczyną występowania tych nieprawidłowości jest m.in.: niewłaściwa interpretacja instrukcji wprowadzania i przekazywania danych w systemie SIO, niesygnalizowanie przez program informatyczny wymagalności wypełniania tabel N10 i N11, niezdefiniowanie w instrukcji form doskonalenia (w tabeli N10 wymieniono wyłącznie kursy doskonalące, a w wydawanych nauczycielom zaświadczeniach stosowane są różne nazwy), niedostarczeniem przez nauczycieli dokumentów potwierdzających ukończenie form kształcenia i doskonalenia.

³⁵ Dz. U. Nr 49, poz. 463, ze zm.

W wystąpieniach pokontrolnych, skierowanych do organów prowadzących szkoły (w tym do Ministra Edukacji Narodowej) oraz do dyrektorów szkół, Najwyższa Izba Kontroli wniosła m.in. o zapewnienie kompletności, poprawności i zgodności ze stanem faktycznym prowadzonej bazy SIO w zakresie danych o kształceniu i doskonaleniu zawodowym nauczycieli.

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne:

- 1) Ministerstwo Edukacji Narodowej poinformowało NIK, że podjęto prace nad utworzeniem nowego systemu informacji oświatowej, ponieważ obowiązujący system kontroli kompletności danych w tym systemie nie spełnia oczekiwań,***
- 2) organy prowadzące szkoły poinformowały NIK o: przeprowadzeniu kontroli szkolnych baz danych SIO; zweryfikowaniu i dokonaniu korekty bazy danych SIO organu prowadzącego szkoły w zakresie ukończonych przez nauczycieli poszczególnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego; zobowiązaniu dyrektorów szkół do skorygowania danych dotyczących ukończonych przez nauczycieli form kształcenia i doskonalenia zawodowego oraz sprawdzania kompletności bazy danych SIO przed jej przekazaniem do organów prowadzących szkoły; przeprowadzeniu szkolenia dla dyrektorów szkół oraz pracowników organów prowadzących szkoły odpowiedzialnych za prowadzenie bazy danych SIO,***
- 3) dyrektorzy szkół poinformowali NIK o: dokonaniu korekty szkolnej bazy danych SIO w zakresie udziału nauczycieli w formach kształcenia i doskonalenia oraz wprowadzeniu procedur służących zapewnieniu kompletności, poprawności i zgodności ze stanem faktycznym bazy SIO.***

1. Do oceny kontrolowanej działalności w wystąpieniach pokontrolnych zastosowano trzystopniową skalę ocen, tj.:

- 1) ocenę pozytywną – stosowaną w przypadkach, w których nie stwierdzono nieprawidłowości, a ewentualne uchybienia miały charakter formalny, nie naruszały przepisów prawa i nie powodowały skutków finansowych dla kontrolowanej działalności,
- 2) ocenę pozytywną, mimo stwierdzonych nieprawidłowości – stosowaną w przypadkach, w których stwierdzono istotne nieprawidłowości (działania naruszające obowiązujące przepisy prawa oraz niosące skutki finansowe), polegające na niewyodrębnieniu wymaganej wysokości środków na doskonalenie lub inne występujące w maksymalnie 2/3 obszarów objętych kontrolą,
- 3) ocenę negatywną – stosowaną w przypadkach, w których stwierdzono istotne nieprawidłowości przekraczające zakres ustalony dla oceny pozytywnej, mimo stwierdzonych nieprawidłowości.

2. W trakcie kontroli zasięgnięto informacji w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK w 583 jednostkach niekontrolowanych, głównie w publicznych i niepublicznych szkołach wyższych oraz szkołach publicznych.

Informacje uzyskane w tym trybie dotyczyły zakresu kształcenia przez szkoły wyższe, przygotowujące do zawodu nauczyciela, prowadzonej przez szkoły bazy danych SIO dotyczących kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz wykorzystania w szkołach uzyskanych przez nauczycieli kwalifikacji w wyniku ukończenia poszczególnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego.

3. W wyniku kontroli Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła nieprawidłowości finansowe na łączną kwotę 952.604 zł, z tego:

- 1) wydatki zrealizowane z naruszeniem prawa w kwocie 154.078 zł;
- 2) wydatki zrealizowane z naruszeniem zasad należytego zarządzania finansami w kwocie 106.935 zł;
- 3) sprawozdawcze skutki nieprawidłowości w kwocie 457.601 zł oraz potencjalne sprawozdawcze skutki nieprawidłowości w kwocie 193.990 zł.

Do właściwego organu skierowano zawiadomienie o stwierdzeniu naruszenia dyscypliny finansów publicznych w Zespole Szkół Zawodowych w Wysokim Mazowieckim, ze względu na przekroczenie planu wydatków w 2009 r. i w 2010 r. odpowiednio o kwotę 35.964 zł i 12.532 zł.

Charakterystyka uwarunkowań prawnych oraz organizacyjno-ekonomicznych

Charakterystyka uwarunkowań prawnych

Kształcenie nauczycieli w szkołach wyższych

1. Podstawowym aktem regulującym funkcjonowanie szkół wyższych w skontrolowanym okresie była ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym³⁶ (Prawo o szkolnictwie wyższym). Zgodnie z art. 8 ust. 1 powołanej ustawy, w brzmieniu obowiązującym do 1 października 2011 r., w uczelni mogą być prowadzone m.in.: studia, studia doktoranckie oraz studia podyplomowe. Studia są prowadzone jako studia pierwszego stopnia (licencjackie lub inżynierskie), drugiego stopnia (uzupełniające studia magisterskie) oraz jako jednolite studia magisterskie (art. 159 ustawy). Wyróżnia się dwie formy organizacyjne studiów: stacjonarną i niestacjonarną (art. 163 ust. 1 ustawy)³⁷.

2. Studia są prowadzone według planów studiów i programów kształcenia (art. 160 ust. 2 ustawy), uchwalanych przez radę podstawowej jednostki organizacyjnej prowadzącej kierunek studiów (art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy). Do dnia 1 października 2011 r. wymagania formalne w zakresie kształcenia na kierunkach studiów określało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki³⁸ (standardy kształcenia na kierunku studiów).

Ponadto w kontrolowanym okresie obowiązywało rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli³⁹ (standardy kształcenia nauczycieli), wydane na podstawie art. 4a ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym⁴⁰. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał na podstawie upoważnienia, zawartego w art. 9c Prawa o szkolnictwie wyższym, rozporządzenie z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela⁴¹.

W standardach kształcenia nauczycieli określonych w ww. rozporządzeniu z 2004 r. określono, że szkoły wyższe prowadzą kształcenie nauczycieli w ramach specjalizacji nauczycielskiej na studiach wyższych zawodowych, uzupełniających studiach magisterskich, jednolitych studiach magisterskich oraz studiach podyplomowych. W programie studiów, w zakresie specjalizacji nauczycielskiej, uwzględnia się wymogi określone w niniejszych standardach tak, aby absolwent studiów,

³⁶ Dz. U. z 2012 r. poz. 572, ze zm.

³⁷ Wykaz kierunków określa rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów (Dz. U. Nr 121, poz. 838, ze zm.).

³⁸ Dz. U. Nr 164, poz. 1166, ze zm.

³⁹ Dz. U. Nr 207, poz. 2110. Rozporządzenie utraciło moc z dniem 1 października 2011 r. w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455, ze zm.). Zgodnie z art. 29 ust. 1 ww. ustawy studenci przyjęci na studia przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy oraz w roku akademickim 2011/2012 studiują według programów opracowanych na podstawie dotychczasowych przepisów do końca okresu studiów przewidzianego w programie i planie studiów.

⁴⁰ Dz. U. Nr 65, poz. 385, ze zm.

⁴¹ Dz. U. z 2012 r., poz. 131.

wraz z wiedzą merytoryczną w zakresie określonego kierunku studiów, uzyskał przygotowanie do nauczania przedmiotu i kwalifikacje zawodowe.

Obowiązujące w kontrolowanym okresie standardy kształcenia nauczycieli określały m.in. grupy przedmiotów i minimalne obciążenia godzinowe dla poszczególnych poziomów studiów w specjalizacji nauczycielskiej (studia wyższe zawodowe, uzupełniające studia magisterskie, jednolite studia magisterskie) i treści programowe dla poszczególnych przedmiotów studiów. Kształcenie na kierunku studiów w specjalizacji nauczycielskiej obejmowało kształcenie określone dla kierunku studiów rozszerzone o wskazane w standardach kształcenia nauczycieli przedmioty kształcenia nauczycielskiego, praktyki pedagogiczne, kształcenie z zakresu technologii informacyjnej i znajomości języka obcego³. Zgodnie z art. 8 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym, w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 października 2011 r., w uczelni prowadzącej kształcenie przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela studenci studiów pierwszego stopnia w specjalności nauczycielskiej powinni uzyskiwać przygotowanie do nauczania dwóch przedmiotów (rodzajów zajęć), z których jeden stanowi przedmiot główny, a drugi dodatkowy. W standardach kształcenia nauczycieli określono, że jednolite studia magisterskie i uzupełniające studia magisterskie prowadzone są w zakresie jednej specjalności nauczycielskiej albo dwóch specjalności nauczycielskich.

4. Zgodnie z art. 8 ust. 6 Prawa o szkolnictwie wyższym, w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 października 2011 r., uczelnia może prowadzić studia podyplomowe w zakresie związanym z prowadzonymi przez nią kierunkami studiów. W standardach kształcenia nauczycieli określono trzy zakresy kształcenia na studiach podyplomowych w specjalizacji nauczycielskiej (oraz odpowiednie dla nich wymagania), tj. studia podyplomowe w zakresie przygotowania merytorycznego do nauczania przedmiotu, przygotowania pedagogicznego i przygotowania do pracy w szkołach specjalnych i ośrodkach specjalnych.

Publiczne placówki doskonalenia nauczycieli

1. Zgodnie z przepisami ustawy o systemie oświaty minister właściwy do spraw oświaty i wychowania zakłada i prowadzi publiczne placówki doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym (art. 5 ust. 3b pkt 1 lit. b ustawy). Publiczne placówki doskonalenia nauczycieli o znaczeniu regionalnym lub ponadregionalnym zakłada i prowadzi samorząd województwa jako zadanie własne (art. 5 ust. 6 ustawy). Placówki doskonalenia nauczycieli mogą być także zakładane i prowadzone przez powiaty i gminy (art. 5 ust. 6a ustawy).

Zasady działania publicznych placówek doskonalenia nauczycieli określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli⁴².

W publicznej placówce doskonalenia nauczycieli zatrudnia się nauczycieli-konsultantów, specjalistów niebędących nauczycielami oraz można zatrudniać nauczycieli-doradców metodycznych (§ 10 ust. 1 i 4 rozporządzenia). Publiczne placówki doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym oraz prowadzone przez samorząd województwa wykonują obowiązkowe zadania określone w § 11 i § 15 rozporządzenia.

2. Placówki doskonalenia nauczycieli mogą uzyskać akredytację stanowiącą potwierdzenie, że dana placówka zapewnia wysoką jakość prowadzonych form doskonalenia nauczycieli.

⁴² Dz. U. Nr 200, poz. 1537; sprost. Dz. U. z 2009 r. Nr 218, poz. 1701.

Akredytację poznaje kurator oświaty, właściwy dla siedziby placówki, w drodze decyzji administracyjnej, placówce doskonalenia, która:

- 1) zapewnia wykwalifikowaną kadrę,
  - 2) opracowuje i wdraża programy doskonalenia nauczycieli oraz przeprowadza ich ewaluację,
  - 3) prowadzi działalność informacyjną i upowszechnia problematykę doskonalenia nauczycieli,
  - 4) zapewnia nowoczesną bazę dydaktyczną (art. 77a ust.4-7).
4. Do obowiązkowych zadań publicznych placówek doskonalenia nauczycieli prowadzonych przez samorządy województw, zgonie z § 15 ust. 1 rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, należy:
- 1) opracowywanie, we współpracy z organami sprawującymi nadzór pedagogiczny, priorytetów doskonalenia zawodowego nauczycieli w województwie,
  - 2) przygotowywanie i realizacja, we współpracy z organami sprawującymi nadzór pedagogiczny, programów doskonalenia zawodowego nauczycieli-doradców metodycznych,
  - 3) przygotowywanie i realizacja programów doskonalenia zawodowego w zakresie zarządzania oświatą dla dyrektorów szkół i placówek, pracowników urzędu organu prowadzącego szkołę i placówkę oraz pracowników urzędu organu sprawującego nadzór pedagogiczny,
  - 4) organizowanie i prowadzenie, stosownie do potrzeb, doradztwa metodycznego dla nauczycieli, w tym dla nauczycieli:
    - a) przedmiotów zawodowych nauczanych w zawodach unikatowych,
    - b) zatrudnionych w szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych i etnicznych,
  - 5) prowadzenie wojewódzkiego systemu informacji pedagogicznej, w tym gromadzenie i udostępnianie informacji dotyczących dostępnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli,
  - 6) organizowanie różnorodnych form współpracy i wymiany doświadczeń, w tym warsztatów, konferencji i seminariów, dla nauczycieli poszczególnych typów szkół i rodzajów placówek,
  - 7) wspieranie inicjatyw nauczycieli oraz wspomaganie samokształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli,
  - 8) organizowanie działań na rzecz rozwoju zawodowego nauczycieli, w szczególności we współpracy z organami sprawującymi nadzór pedagogiczny,
  - 9) współpraca z organami prowadzącymi szkoły i placówki w zakresie doradztwa metodycznego dla nauczycieli.

Placówki doskonalenia nauczycieli mogą prowadzić kursy kwalifikacyjne za zgodą organu sprawującego nadzór pedagogiczny (§ 18 ust. 1 rozporządzenia). Doskonalenie zawodowe nauczycieli-konsultantów i nauczycieli-doradców metodycznych mogą prowadzić wyłącznie placówki posiadające akredytację⁴³ (§ 19 ust. 1 rozporządzenia).

4. Zgodnie z art. 79 ust. 1 ustawy o systemie oświaty – w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2011 r. – publiczne placówki doskonalenia nauczycieli prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego są jednostkami budżetowymi (do 31 grudnia 2010 r. placówki te mogły być

⁴³ Uzyskaną w trybie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 grudnia 2003 r. w sprawie akredytacji placówek doskonalenia nauczycieli.

jednostkami budżetowymi lub zakładami budżetowymi). Działalność publicznych placówek doskonalenia nauczycieli finansowana jest z budżetu państwa (w przypadku centralnych placówek doskonalenia nauczycieli prowadzonych przez właściwych ministrów) lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego (w przypadku placówek prowadzonych przez gminy, powiaty i województwa).

Organy prowadzące szkoły oraz szkoły publiczne

1. Zgodnie z art. 70a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela w budżetach organów prowadzących szkoły wyodrębnia się środki na finansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli z uwzględnieniem doradztwa metodycznego w wysokości 1% planowanych rocznych środków przeznaczonych na wynagrodzenia osobowe nauczycieli, bez ujmowania w tym środków na finansowanie publicznych placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Podziału tych środków dokonuje się po zasięgnięciu opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli (art. 70a ust. 2a ustawy).

Zasady gospodarowania tymi środkami zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków⁴⁴.

Zgodnie z powyższym rozporządzeniem organy prowadzące zostały zobowiązane do:

- 1) opracowywania na każdy rok budżetowy planu dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli, biorąc pod uwagę wnioski dyrektorów szkół i placówek, złożone w terminie do dnia 30 listopada danego roku i przygotowane z uwzględnieniem opracowanych przez dyrektorów szkół i placówek wieloletnich planów doskonalenia zawodowego nauczycieli (§ 6 ust. 2),
- 2) ustalania corocznie, w porozumieniu z dyrektorami szkół i placówek, maksymalnej kwoty dofinansowania opłat za kształcenie pobierane przez szkoły wyższe i zakłady kształcenia nauczycieli oraz specjalności i formy kształcenia, na które dofinansowanie jest przyznawane (§ 7),
- 3) przeznaczania środków na dofinansowanie poszczególnych form doskonalenia zawodowego, z uwzględnieniem kwalifikacji nauczycieli oraz zgłaszanych przez nauczycieli potrzeb w zakresie ich uzupełniania i podnoszenia, oceny przydatności form doskonalenia zawodowego w pracy nauczycieli, zadań związanych z realizacją polityki oświatowej państwa (§ 5).

Rozporządzenie w sprawie podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli zobowiązuje dyrektorów szkół lub placówek do:

- 1) opracowania wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli (§ 6 ust. 1),
- 2) składania wniosków do organu prowadzącego o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli do dnia 30 listopada danego roku (§ 6 ust. 2),
- 3) składania organowi prowadzącemu, w terminie do dnia 31 marca danego roku, sprawozdania ze sposobu wykorzystania środków przyznanych na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w poprzednim roku budżetowym (§ 6 ust. 3),

⁴⁴ Dz. U. Nr 46, poz. 430.

- 4) wykorzystania środków na dofinansowanie form doskonalenia zawodowego, będących w jego dyspozycji, z uwzględnieniem kwalifikacji nauczycieli oraz zgłaszanych potrzeb w zakresie ich uzupełniania i podnoszenia, oceny przydatności udziału w formach doskonalenia zawodowego w ich pracy, a także zadań związanych z realizacją polityki oświatowej państwa (§ 5).

Na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 4 ustawy Karta Nauczyciela dyrektor szkoły odpowiedzialny jest za zapewnienie pomocy nauczycielom w ich doskonaleniu zawodowym. Do zadań dyrektora szkoły lub placówki należy wspomaganie nauczycieli w realizacji ich zadań przez organizowanie szkoleń i narad oraz motywowanie do doskonalenia i rozwoju zawodowego⁴⁵ oraz zapewnienie nauczycielowi odbywającemu staż warunków do udziału w formach doskonalenia, jeżeli wynika to z zatwierdzonego planu rozwoju zawodowego nauczyciela i potrzeb szkoły na podstawie § 4 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli⁴⁶.

Zgodnie z art. 41 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁴⁷ ustalenie organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli należy do kompetencji stanowiących rady pedagogicznej szkoły.

Środki na finansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli podlegające wyodrębnieniu w budżecie państwa

1. W skontrolowanym okresie środki na finansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli pochodziły z budżetu państwa oraz ze środków UE w ramach projektów Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki*.
2. W budżecie państwa i budżecie jednostek samorządu terytorialnego wydziela się od 1 stycznia 2002 r., na podstawie art. 70a Karty Nauczyciela⁴⁸, środki przeznaczone na finansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół i placówek publicznych (z wyłączeniem przeznaczania ich na finansowanie działalności placówek doskonalenia nauczycieli). Obejmuje to wydzielone przez organ prowadzący szkoły i placówki oświatowe środki w wysokości 1% planowanej na dany rok budżetowy kwoty wynagrodzeń osobowych nauczycieli oraz wydzielone w budżetach ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz w budżetach wojewodów środki o równowartości po 5.000 średnich wynagrodzeń nauczyciela stażysty.
3. Na podstawie art. 70a ust. 4 i 5 Karty Nauczyciela w budżecie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania wyodrębnia się środki na realizację ogólnokrajowych zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli w łącznej wysokości 5.000 średnich wynagrodzeń nauczyciela stażysty (bez uwzględniania w tym środków na finansowanie publicznych placówek doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym, prowadzonych przez tego ministra).

Na podstawie art. 70a ust. 3 Karty Nauczyciela w budżetach wojewodów wyodrębnia się środki na wspieranie na obszarze województwa doskonalenia zawodowego nauczycieli, w łącznej wysokości 5.000 średnich wynagrodzeń nauczyciela stażysty. Zgodnie z § 1 rozporządzenia

⁴⁵ Na podstawie § 20 ust. 1 pkt 3 lit. a i b rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324).

⁴⁶ Dz. U. Nr 260, poz. 2593, ze zm.

⁴⁷ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.

⁴⁸ Zmiana art. 70a wprowadzona została przez art. 3 pkt 23 ustawy z dnia 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego, ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1194, ze zm.).

określającego sposób podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli ww. środki na wspieranie na obszarze województwa doskonalenia zawodowego nauczycieli dzieli się pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, uwzględniając w szczególności: liczbę nauczycieli zatrudnionych w województwie, zadania wynikające z analizy stopnia zaspokojenia potrzeb kadrowych i potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli w województwie, zadania wynikające z polityki oświatowej państwa.

Poziom planowania tych środków na poszczególne lata w budżetach wojewodów jest weryfikowany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Zgodnie z § 4 ust. 6 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 12 marca 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2011⁴⁹ podziału kwoty wydatków bieżących dla działów: 801 *Oświata i wychowanie* oraz 854 *Edukacyjna opieka wychowawcza* pomiędzy wojewodów dokonuje minister właściwy do spraw oświaty i wychowania⁵⁰.

4. Do wydatków podlegających wyodrębnieniu w budżecie państwa na podstawie art. 70a ust. 3 i 4 Karty Nauczyciela nie mogą być zaliczane wydatki ponoszone z budżetu państwa ze środków europejskich lub ponoszone z budżetu państwa na finansowanie wkładu wspólnotowego w realizacji projektów finansowanych z udziałem funduszy strukturalnych. Zgodnie z zasadą dodatkowości, określoną w art. 15 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999⁵¹, wkłady funduszy strukturalnych nie zastępują publicznych lub równoważnych wydatków strukturalnych ponoszonych przez państwo członkowskie.

5. Przepisy art. 70a ust. 1, 3 i 4 ustawy Karta Nauczyciela zobowiązują określonych dysponentów budżetu państwa lub jednostek samorządu terytorialnego do planistycznego wyodrębnienia w budżecie środków na doskonalenie nauczycieli w określonej wysokości. Powołane przepisy nie stanowią o obligatoryjności wydatkowania określonej wysokości środków, lecz o konieczności zagwarantowania ich na określony cel. Naruszeniem tych przepisów będzie niezaplanowanie środków w danym budżecie na ten cel, wyodrębnienie ich w niższej wysokości niż wymagana lub zmniejszenie planu wydatków na ten cel w trakcie roku budżetowego poniżej wymaganego poziomu, bez jednoczesnego zmniejszania – w przypadku organów prowadzących szkoły – środków na wynagrodzenia osobowe nauczycieli.

6. W perspektywie finansowej 2007-2013 działania w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli przewidziano w ramach Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki* (POKL) w ramach Priorytetów: III – *Wysoka jakość systemu oświaty* i IX – *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach*.

Alokacja finansowa na realizację wyodrębnionych w powyższych priorytetach działań i poddziałań, w ramach których realizowane są projekty związane z kształceniem i doskonaleniem

⁴⁹ Dz. U. Nr 42, poz. 245.

⁵⁰ Wydatki te nie mogą być planowane przez wojewodów w kwotach niższych bez uprzedniego uzgodnienia z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania. Poprzednio obowiązywały: rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 20 maja 2009 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2010 (Dz. U. Nr 80, poz. 673, ze zm.) i rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 maja 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2009 (Dz. U. Nr 87, poz. 537).

⁵¹ Dz. U. L 210 z 31.07.2006, s. 25-78.

zawodowym nauczycieli, wynosi na Poddziałanie 3.3.1. i 3.3.2. równowartość 234.278.705 euro, natomiast na Działanie 9.4 równowartość 96.877.655 euro⁵².

2. Zgodnie z Systemem Wdrażania POKL⁵³ Instytucją Zarządzającą tym programem jest Minister Rozwoju Regionalnego. Instytucją Pośredniczącą w wdrażaniu priorytetu III jest Minister Edukacji Narodowej, a Instytucjami Pośredniczącymi we wdrażaniu priorytetu IX jest 16 podmiotów wyznaczonych odrębnie dla każdego województwa m.in. urzędy marszałkowskie w 12 województwach.

POKL finansowany jest ze środków publicznych, tj. z Europejskiego Funduszu Społecznego (85%) i publicznego wkładu krajowego (15%), tj. budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego i funduszy celowych. Szczegółowe procedury dotyczące przepływów finansowych określają wytyczne Ministra Rozwoju Regionalnego⁵⁴.

System Informacji Oświatowej

Na podstawie ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej⁵⁵, która obowiązywała do dnia 30 kwietnia 2012 r., od 2005 r. został wprowadzony system informacji oświatowej służący uzyskiwaniu danych niezbędnych do prowadzenia polityki edukacyjnej państwa, podnoszenia jakości i upowszechniania edukacji oraz do usprawniania finansowania zadań oświatowych (SIO). Baza tworzona jest kaskadowo, poprzez gromadzenie danych przez wszystkie jednostki działające w systemie oświaty (szkoły i placówki oświatowe, komisje egzaminacyjne, kuratoria oświaty) i ich przekazywanie na wyższe poziomy zarządzania oświatą, tj. organu prowadzącego, kuratorium oświaty i MEN.

Szczegółowy zakres danych gromadzonych w bazach danych oświatowych określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych⁵⁶. W SIO gromadzone są m.in. dane o ukończonych w poprzednim roku szkolnym formach kształcenia i doskonalenia zawodowego (§ 9 pkt 23 rozporządzenia).

Charakterystyka uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

1. Według ustaleń kontroli w MEN w roku szkolnym 2010/2011 w kraju funkcjonowały 532 placówki doskonalenia nauczycieli, w tym 118 placówek publicznych (22%). Akredytację posiadało 48 placówek doskonalenia nauczycieli, w tym 34 placówki publiczne. Brak dążenia placówek do poddania się akredytacji wyjaśniano w trakcie kontroli koniecznością spełnienia wysokich wymagań kadrowych i organizacyjnych, przy uzyskaniu stosunkowo niewielkich korzyści.

W latach szkolnych 2009/2010-2011/2012 zadania nauczyciela-doradcy metodycznego, powierzone przez organy prowadzące szkoły i placówki, wykonywało ogółem w skali kraju

⁵² Dane na podstawie *Szczegółowego opisu priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*, str. 101 i 293. Dostępne na: www.efs.gov.pl [1.06.2011 r.].

⁵³ Program Operacyjny *Kapitał Ludzki*, rozdział VI pt. *System Wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki* oraz załączniki nr 1 i 2.

⁵⁴ *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Wytyczne w zakresie trybu dokonywania płatności i rozliczeń*. Minister Rozwoju Regionalnego. Warszawa, 24 września 2007 r. www.mrr.gov.pl.

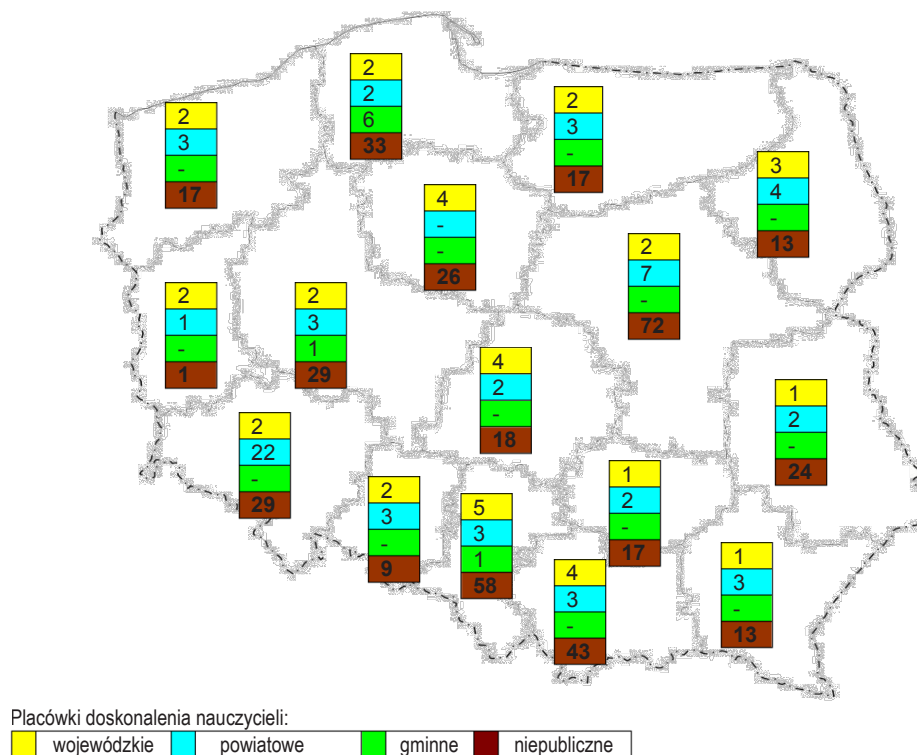
⁵⁵ Dz. U. Nr 49, poz. 463, ze zm.

⁵⁶ Dz. U. Nr 277, poz. 2746, ze zm.

odpowiednio 1.155, 1.160 i 1.133 osób. Na jednego nauczyciela zatrudnionego na stanowisku doradcy metodycznego przeciętnie przypadało odpowiednio: 571, 573 i 590 nauczycieli⁵⁷.

Rozmieszczenie placówek doskonalenia nauczycieli w kraju w roku szkolnym 2010/2011 przedstawia wykres 9.

Wykres nr 9

Źródło: opracowanie NIK na podstawie ustaleń kontroli w MEN.

2. Ministerstwo Edukacji Narodowej – w ramach projektu pn. *Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego* – przeprowadziło m.in. analizę funkcjonowania systemu doskonalenia nauczycieli, w tym akredytacji placówek doskonalenia nauczycieli oraz stanu doradztwa metodycznego⁵⁸. W podsumowaniu tych analiz stwierdzono m.in., że: system doskonalenia nauczycieli w obecnie obowiązującej formie nie zapewnia wystarczającego wsparcia szkołom i placówkom w realizacji ich zadań. Doradztwo metodyczne prowadzone przez organy prowadzące szkoły nierównomiernie rozkłada się pod względem liczby doradców w poszczególnych województwach, powiatach i gminach.

Wynika to m.in. z powierzenia organizacji doradztwa organom prowadzącym szkoły i placówki, które – działając na poziomie lokalnym – nie są w stanie samodzielnie finansować doradztwa metodycznego dla nauczycieli wszystkich specjalności. Do mankamentów systemu doskonalenia nauczycieli zaliczono ponadto: funkcjonowanie w oderwaniu od potrzeb szkoły, niedostateczne

⁵⁷ Według danych SIO na 30 września w latach szkolnych objętych kontrolą w szkołach i placówkach zatrudnionych było odpowiednio 659.440, 665.097 i 668.355 nauczycieli.

⁵⁸ Program Operacyjny *Kapitał Ludzki* priorytet III, Działanie 3.3, Poddziałanie 3.3.1 Raporty z kwietnia 2010 r.: *Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego. Fotografia stanu oraz Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego – Koncepcja systemu wsparcia.*

uwzględnianie potrzeb szkoły jako instytucji, niewystarczającą współpracę placówek doskonalenia nauczycieli z bibliotekami pedagogicznymi i poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami wyższymi oraz specjalistami i ekspertami.

3. W roku szkolnym 2010/2011 w publicznych i niepublicznych szkołach oraz placówkach na stanowiskach nauczycieli zatrudnionych było ogółem 665.097 osób, w tym: 45% nauczycieli dyplomowanych, 29% nauczycieli mianowanych, 19% nauczycieli kontraktowych, 5% stażystów oraz 3% nauczycieli bez stopnia awansu zawodowego⁵⁹.

Kształcenie w specjalizacji nauczycielskiej może być prowadzone w publicznych i niepublicznych szkołach wyższych na poziomie studiów wyższych i studiów podyplomowych⁶⁰ (łącznie 458) oraz w publicznych i niepublicznych kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych⁶¹ (łącznie 103).

Doskonalenie nauczycieli prowadzą zarówno szkoły wyższe i zakłady kształcenia nauczycieli oraz placówki doskonalenia nauczycieli i przedsiębiorcy (podmioty działające poza systemem oświaty).

---

⁵⁹ Dane według SIO – stan na 30 września 2010 r.

⁶⁰ Stan w roku akademickim 2010/2011. Dane dostępne na: www.mnisw.gov.pl.

⁶¹ Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Edukacji Narodowej lub przez niego nadzorowanych – www.bip.men.gov.pl.

Wykaz ważniejszych aktów normatywnych dotyczących kontrolowanej działalności.

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 157, poz. 1240, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1241, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. 249, poz. 2104, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. Nr 49, poz. 463, ze zm.).
6. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 Nr 256, poz. 2572, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, ze zm.).
8. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. Nr 38, poz. 207, ze zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 marca 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na 2011 rok (Dz. U. Nr 42, poz. 245) – akt prawny nieaktualny od 1 stycznia 2011 r.
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz. 400).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324).
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 200, poz. 1537, ze zm.).
13. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie rodzajów tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów i wzorów dyplomów oraz świadectw wydawanych przez uczelnie (Dz. U. z 2009 r. Nr 11, poz. 61, ze zm.).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, ze zm.).
15. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz. 1166, ze zm.).
16. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048, ze zm.).
17. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1634, ze zm.).
18. Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) Nr 1260/1999 (Dz. U. L. 210 z 31 lipca 2006, s. 25).

19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych (Dz. U. Nr 277, poz. 2746, ze zm.).
20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 207, poz. 2110).
21. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 grudnia 2003 r. w sprawie akredytacji placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 227, poz. 2248).
22. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków (Dz. U. Nr 46, poz. 430).
23. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz. U. Nr 260, poz. 2593, ze zm.).

Wykaz skontrolowanych jednostek i osób kierujących tymi jednostkami oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły kontrole.

Lp.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę
1.	Ministerstwo Edukacji Narodowej	Krystyna Szumilas (od 18 listopada 2011 r.) Katarzyna Hall (od 16 listopada 2007 r. do 18 listopada 2011 r.)	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
2.	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Bronisław Marciniak	
3.	Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie	Zygmunt Bąk	
4.	Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie	Jarosław Zaroń	
5.	Urząd Miejski w Szydłowcu	Andrzej Jarzyński	
6.	Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Szydłowcu	Ewa Świercz	
7.	Urząd Miasta Ostrołęki	Janusz Kotowski	
8.	Zespół Szkół Zawodowych Nr 4 im. A. Chętnika w Ostrołęce	Anna Przygoda-Majewska	
9.	Starostwo Powiatowe w Przasnyszu	Zenon Szczepankowski	
10.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. mjr. H. Sucharskiego w Przasnyszu	Andrzej Brocki (od września 2010 r.) Zbigniew Ropelewski (od 1 grudnia 2005 r. do 31 sierpnia 2010 r.)	
11.	Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej w Legionowie	Brygida Wagner-Konstantynowicz	
12.	Starostwo Powiatowe w Legionowie	Jan Grabiec	
13.	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku*	Krzysztof A. Kuczyński	
14.	Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach*	Antoni Jówko	
15.	Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Skierniewicach*	Teresa Janicka-Panek	
16.	Urząd Miasta i Gminy w Grójcu*	Jacek Stolarski	
17.	XXVII Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Czackiego w Warszawie*	Teresa Elmerych-Kuran	

Lp.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę
18.	Uniwersytet w Białymstoku	Jerzy Nikitorowicz	Delegatura NIK w Białymstoku
19.	Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku	Krystyna Grabowska	
20.	Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem	Bogdan Zieliński	
21.	Zespół Szkół Zawodowych im. St. Staszica w Wysokiem Mazowieckiem	Andrzej Jamiołkowski	
22.	Urząd Miasta Augustów	Kazimierz Kożuchowski	
23.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Zygmunta Augusta w Augustowie	Marek Szejder	
24.	Urząd Gminy w Kolnie	Tadeusz Klama	
25.	Zespół Szkół Samorządowych w Zabelu	Ewa Lipnicka	
26.	Uniwersytet Gdański	Bernard Lammek	Delegatura NIK w Gdańsku
27.	Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku	Renata Ropela (od 1 września 2011 r.) Miroslawa Janowska (od 1 września 2006 r. do 31 sierpnia 2011 r.)	
28.	Urząd Miasta Malbork	Andrzej Rychłowski	
29.	Szkoła Podstawowa nr 5 z Oddziałami Integracyjnymi im. UNICEF w Malborku	Elżbieta Sumowska	
30.	Urząd Gminy Żukowo	Jerzy Żurawicz (od 5 grudnia 2010 r.) Albin Bychowski (od 26 listopada 2006 r. do 5 grudnia 2010 r.)	
31.	Publiczne Gimnazjum Nr 2 im. J. Heweliusza w Żukowie	Józef Belgrau	
32.	Starostwo Powiatowe w Kwidzynie	Jerzy Stanisław Godzik	
33.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. M. Skłodowskiej-Curie w Kwidzynie	Henryk Czyżewski	

Lp.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę
34.	Urząd Miasta i Gminy w Opatowie	Andrzej Chaniecki (od 22 listopada 2010 r.) Krystyna Kielisz (od 2006 r. do 22 listopada 2010 r.)	Delegatura NIK w Kielcach
35.	Samorządowy Zespół Szkół Nr 2 w Opatowie	Krzysztof Skowron	
36.	Urząd Miasta w Ostrowcu Świętokrzyskim	Jarosław Wilczyński	
37.	Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach	Jacek Wołowicz	
38.	Zespół Szkół Publicznych nr 2 w Ostrowcu Świętokrzyskim	Katarzyna Goworek	
39.	Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu	Ryszard Wodzisławski	Delegatura NIK w Olsztynie
40.	Urząd Miasta w Biskupcu	Elżbieta Samorajczyk	
41.	Gimnazjum nr 1 im. M. Kopernika w Biskupcu	Halina Wydor (od 1 września 2011 r.) Bogumiła Brodzik (od 23 marca 2007 r. do 31 sierpnia 2011 r.)	
42.	Urząd Gminy w Lubominie	Andrzej Mazur	
43.	Zespół Szkół w Lubominie	Maria Sienkiewicz	
44.	Zespół Szkół im. C. K. Norwida w Nowym Mieście Lubawskim	Barbara Przeradzka-Martko	
45.	Starostwo Powiatowe w Nowym Mieście Lubawskim	Ewa Dembek (od 30 listopada 2010 r.) Stanisław Czajka (od 24 listopada 2006 r. do 29 listopada 2010 r.)	
46.	Urząd Miasta Olsztyn	Piotr Grzymowicz	
47.	Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Kawalerów Uśmiechu w Olsztynie	Joanna Sędrowska	

Lp.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę
48.	Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	Krystyna Wróblewska	Delegatura NIK w Rzeszowie
49.	Starostwo Powiatowe w Jarosławiu	Jan Batycki (od 6 grudnia 2010 r.) Tadeusz Chrzan (od 1 grudnia 2006 r. do 5 grudnia 2010 r.)	
50.	Zespół Szkół Drogowo-Geodezyjnych i Licealnych w Jarosławiu	Tadeusz Panek	
51.	Urząd Miejski w Kolbuszowej	Jan Zuba	
52.	Zespół Szkół Nr 1 w Kolbuszowej	Ilona Iwaniak	
53.	Urząd Miasta w Tarnobrzegu	Norbert Mastalerz (od 5 grudnia 2010 r.) Jan Dziubiński (od września 1998 r. do 5 grudnia 10 r.)	
54.	Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Tarnobrzegu	Tomasz Stróż (od 1 września 2011 r.) Dariusz Bożek (od stycznia 2006 r. do 31 sierpnia 2011 r.)	
55.	Uniwersytet Szczeciński	Waldemar Tarczyński	
56.	Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie.	Stefan Turowski	
57.	Urząd Miejski w Koszalinie	Tomasz Jedliński (od 5 grudnia 2010 r.) Mirosław Mikietyński (od 12 listopada 2006 r. do 5 grudnia 2010 r.)	
58.	Zespół Szkół Nr 7 im. B. Bukowskiego w Koszalinie	Ewa Kroll	
59.	Starostwo Powiatowe w Białogardzie	Tomasz Hynda (od 29 listopada 2010 r.) Krzysztof Bagiński (od 27 listopada 2006 r. do 29 listopada 2010 r.)	
60.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Białogardzie	Danuta Kuklinowska	
61.	Urząd Miejski w Maszewie	Jadwiga Ferensztajn	
62.	Szkoła Podstawowa im. A. Mickiewicza w Maszewie	Renata Żak	

* Kontrole doraźne (rozpoznawcze), przeprowadzone przez Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego NIK.

Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Edukacji Narodowej
6. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
7. Minister Finansów
8. Minister Sprawiedliwości
9. Rzecznik Praw Obywatelskich
10. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
11. Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego
12. Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego
13. Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
14. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
15. Przewodniczący Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej Sejmu RP
16. Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Sportu Senatu RP
17. Przewodniczący Związku Miast Polskich
18. Przewodniczący Związku Powiatów Polskich
19. Przewodniczący Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej